Ordni ta' Allontanament u Affidament ta' minuri

Affidament lil Foster Carer

Interessi supremi tal-Minuri

"Best Interests of the Child"

Artiklu 8 tal-Konvenzjoni

Artiklu 6(1) tal-Konvenzjoni

Non Ezawriment ta' Rimedji Ordinarji

Art 4(2) tal-Konvenzjoni

QORTI CIVILI - PRIM' AWLA

(Sede Kostituzzjonali)

MHALLEF

ONOR.LORRAINE SCHEMBRI ORLAND
LL.D.,M.Jur. (Eur.Law), Dip.Trib.Eccles.Melit.

Seduta ta' nhar il-Hamis, 28 ta' Gunju 2018

Kawza Numru: 3
RikorsKostituzzjonali Numru:46/2017/LSO

"AB" u "AC"

vs

L-Avukat Generali

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ir-rikors ta’ **“AB” u “AC”** datat 8 ta’ Gunju 2017 fejn esponew:-

1. Illi r-rikorrenti huma l-genituri tal-minuri “AA” li twieldet fit-8 ta' Settembru 2009, u dan oltre li huma wkoll il-genituri ta' zewgt itfal ohra, ossia “AE” u “AF”, ahwa “AG”, ukoll minorenni;

2. Illi l-haddiema socjali tas-Servizz Ghall-Harsien tat-Tfal fi hdan l-Agenzija Appogg irrapurtaw lill-Pulizija li kellhom suspetti dwar allegat abbuz sesswali mwettaq mir-rikorrent “AB” fil-konfront ta' bintu minuri, “AA”, li dak iz-zmien kellha seba' snin;

3. Illi ghab-bazi ta' tali rapport infethet inkjesta magisterjali fejn il-Magistrat Inkwerenti, il-Magistrat Dr Donatella Frendo Dimech, hatret bhala esperti l-Psikologa Dr Marica Busietta u t-Tabiba Dr Mariella Mangion sabiex jinvestigaw din l-allegazzjoni wara li tigi mitkellma u ezaminata l-istess minuri;

4. Illi, fuq talba tal-Pulizija u precizament nhar l-14 ta' Dicembru 2017, il-Magistrat Inkwerenti harget ordni b'urgenza *ai termini* tal-Artikolu 133(2) tal-Kodici Civili, Kap.

16 tal-Ligijiet ta' Malta (Dokumenti annessi u mmarkati bhala Dok A u B);

5. Illi *ai termini* ta' din l-ordni l-minuri tnehhiet mill-kura u l-kustodja tar-rikorrenti genituri taghha, b'dan li l-minuri marret tirrisjedi f' Dar Santa Rita, Tarxien taht il-harsien ta' Sr Judith Busuttil. Bl-istess mod *ai termini* tal-istess ordni r-rikorrenti ma setghux ikollhom ebda access ghal binthom hlief taht is-supervizjoni tal-assistenti socjali u unikament jekk u safejn dan ma jillediex l-interessi tal-minuri;

6. Illi permezz ta' digriet tal-14 ta' Dicembru 2016, moghti mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) fl-atti tar-Rikors Generali fl-ismijiet *Pulizija v "AB"* (Rik. Gen. 562/2016) il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) hatret lil Adreana Grech bhala *social worker* biex tistharreg jekk huwiex fl-interess tal-minuri "AA" illi tibqa' fdata fil-kura ta' Sr Judith Busuttil u tibqa' tirrisjedi maghha u tirrelata lura dwar dan lill-Qorti;

7. Illi permezz tad-digriet tat-23 ta' Dicembru, 2016 il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) laqghet it-talbiet maghmula permezz ta' rikors intavolat mill-Agenzja Appogg u ordnat li l-kura u l-kustodja tal-minuri "AA" tkun fdata f' idejn l-Agenzija Appogg filwaqt li ordnat li l-minuri kellha tibqa' tirrisjedi ma' *foster carers* identifikati mill-Agenzija Appogg (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok** C);

8. Illi permezz ta' rapport ipprezentat fl-atti tar-Rikors Generali fl-ismijiet *Pulizija v "AB"* (Rik. Gen. 562/2016) nhar il-21 ta' Frar 2017, *is-social worker* Adriana Grech

ikkonkludiet is-segwenti (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok D):**

'a. Il-koppja "AG" tidher li minhabba li ma tafx ahjar, qieghdin jippruvaw jaghmlu dak li jistghu ma' uliedhom.

b. Il-koppja "AG" jidher li ghandhom bzonn gwida fit-trobbija tat-tfal biex ikunu genituri ahjar.

c. Il-minuri "AA" tidher kuntenta li qieghda tghix mal-*foster carer* u l-ambjent offrut huwa addaddat.

d. Peress li l-*foster carer* m'ghandix tfal zghar tista' tiddedika iktar hin ma' "AA";

e. Il-minuri "AA" tidher li giet esposta ghal xi tip ta' materjal bhal kotba, *films* u/jew rat xi haga biex din il-minuri ta' 7 snin tkellmet b'dan il-mod mas-Social Worker.'

9. Illi ghaldaqstant *is-social worker* ghamlet numru ta' rakkommandazzjonijiet li fil-maggior parti kienu sempliciment intizi sabiex ir-rikorrenti jinghataw ghajnuna u stharrig sabiex ikunu jistghu jrabbu u jghajxu lil uliedhom ahjar, b'dan li **ma kien hemm l-ebda konkluzjoni jew rakkomandazzjoni li b'xi mod kienet tikkorrobora l-allegazzjonijiet ta' abbuz sesswali, ossia r-raguni ewlenija li wasslet sabiex inhareg l-ordni taht l-Artikolu 133 tal-Kap. 16** (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok** E);

10. Illi cioe`*nonostante*, b'digriet ta' nhar it-22 ta' Frar 2017 il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja), wara li hadet konjizzjoni tar-Rapport *tas-social worker* Adriana Grech, ordnat li l-minuri “AA” kellha tibqa' tghix *mal-foster carer,* laqghet ir-rakkommandazzjonijiet kollha ta' Adriana Grech u ordnat access supervizjonat mir-rikorrenti ghall-minuri u dan ghall-perjodu ta' sena shiha (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok F**);

11. Illi sussegwentement ir-rikorrenti pprezentaw rikors nhar it-28 ta' Frar 2017 fejn talbu lill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) sabiex il-minuri ma tinzammx fi stat ta' *fostering* imma li minflok tinzamm minn familjari tar-rikorrenti, kif ukoll sabiex tiffissa modalita' ta' access mir-rikorrenti ghall-minuri (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok G**);

12. Illi permezz ta' digriet ta' nhar l-14 ta' Marzu 2017 il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) cahdet l-ewwel talba tar-rikorrenti filwaqt li rrizervat li tipprovdi fuq it-tieni talba wara li tintemm l-inkjesta Magisterjali (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok H);**

13.Illi r-rikorrenti regghu ghamlu rikors iehor fejn talbu lill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) tordna lill-Avukat Generali jew il-Kummissarju tal-Pulizija jesebixxu kopja tal-inkjesta magisterjali sabiex il-Qorti tkun tista' tiehu konjizzjoni tal-konkluzjonijiet tal-istess, tordna li l-minuri tigi ritornata lir-rikorrenti u takkordna access taht supervizjoni (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok I**);

14. Illi permezz ta' digriet ta' nhar is-6 t'April, 2017 il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) ghal darb'ohra cahdet l-ewwel talba tar-rikorrent u rrizervat li tipprovdi ulterjorment fuq it-talbiet l-ohra (Dokument anness u mmarkat bhala Dok J);

15. Illi wara li rat ir-rapport ulterjuri tas-*Social worker* Adriana Grech, ipprezentat nhar it-18 t'April, 2017, il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) permezz ta' digriet ta' nhar it-22 ta' April, 2017 ordnat li l-minuri ma jkollhiex aktar access ghall-genituri taghha (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok K**);

16. Illi permezz ta' digriet ta' nhar il-25 t' April 2017 wara nota pprezentata mill-Agenzija Appogg nhar il-21 t'April 2017 ordnat li r-rikorrenti ghandhom ikollhom access ghall-minuri b'mod li dan ghandu jsehh taht supervizjoni kontinwa (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok L**);

17. Illi ghaldaqstant il-minuri “AA” ghadha sal-gurnata tal-lum tirrisjedi mal-*foster carers* taghha, b'dan li hija tnehhiet mill-kura u l-kustodja tar-rikorrenti genituri taghha b'mod indefinit;

18. Illi jirrizulta li minhabba diffikultajiet finanzjarji tar-rikorrenti huma lanqas ma huma ser ikunu f’ qaghda li jkomplu jezercitaw l-access supervizjonat akkordat lilhom, b'dan li kull access qieghed igib mieghu spejjez kbar ghar-rikorrenti li tabilhaqq huma t-tnejn dizokkupati u ghandhom ukoll zewg tfal ohra minuri x'irabbu (Dokument anness u mmarkat bhala **Dok M**);

19. Illi sal-gurnata tal-lum ir-rikorrenti gew imcahhda minn binthom "AA" u dan minhabba allegazzjonijiet kriminali li huma kompletament infondati, tant li **ghalkemm inghalqet l-inkjesta magisterjali ma ttiehdu l-ebda passi kriminali kontra r-rikorrent "AB";**

20. Illi fil-fatt tant kienu minghajr fondatezza l-allegazzjonijiet maghmula kontra r-rikorrent "AB", li l-inkjesta magisterjali giet fis-sehh biss minhabba li l-minuri kienet qed tilghab bil-pupi b'mod suggestiv li kellha gharfien ta' certu atti sesswali. Madanakollu minkejja li giet appuntata inkjesta magisterjali u gew appuntati anki diversi esperti sabiex jadempixxu l-inkarigu relattiv taghhom, **baqghu ma ttiehdu l-ebda passi kriminali filwaqt li l-minuri baqgbet imcahhda mir-rikorrenti genituri taghha;**

21. Illi ghalhekk jirrizulta li l-origini u l-motivazzjoni wara l-ordni taht l-Artikolu 133 tal-Kap. 16 kif ukoll l-ordnijiet sussegwenti moghtija mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) huma minghajr bazi la fattwali u lanqas legali, b'dan li ma hemm l-ebda raguni ghalfejn ir-rikorrenti u binthom ghandhom ikomplu jigu mcahhda minn xulxin;

22. Illi *di piu`* jirrizulta li ghalkemm ir-rikorrenti ghandhom bzonn certu ghajnuna u gwida sabiex jghinuhom ikunu genituri ahjar ghal uliedhom, ma hemm xejn x'jindika li fil-fatt qatt kien hemm xi forma ta' abbuz sesswali - la tal-minuri "AA" u lanqas ta' xi wiehed jew iehor ta' uliedhom.

Dan tant hu minnu li huma kkoperaw bis-shih mal-istharrig maghmul mis-*social workers* u dejjem obdew l-ordnijiet tal-istess. Dan tant hu minnu li mhux talli ‘lulied l-ohra ma ttiehdux minn taht il-kura u l-kustodja tar-rikorrenti izda talli anki l-istess *social workers* irrimarkaw li r-rikorrenti qeghdin jaghmlu l-ghalmu taghhom u li hemm imhabba reciproka bejn ir-rikorrenti u binthom “AA”;

23. Illi b'mod ghal kollox deplorevoli tul il-mori tal-proceduri quddiem il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) ir-rikorrenti qatt ma gew infurmati dwar l-andament tal-proceduri u lanqas ma kienu jigu notifikati bil-varji rikorsi u digrieti - tant li kellhom sahansitra jiehdu l-inizjattiva huma sabiex jakkwsitaw kwalsiasi tip ta' informazzjoni li setghu, proprju mis-*social workers* tal-Agenzija Appogg;

24. Illi l-minuri qeghda tigi suggettata ghal*foster care u* dan meta hija tista’ facilment tirrisjedi ma' membri tal-familja tar-rikorrenti;

25. Illi *nonostante*l-fatt li kwalsiasi allegazzjoni li seta' kien hemm kienet biss tissustixxi fil-konfront tar-rikorrent “AB”, il-minuri giet imcahhda kemm mir-rikorrenti ommha kif ukoll minn hutha, u dan unikament minhabba ordni affrettata kif ukoll minhabba diversi ordnijiet sussegwenti li kienu Ikoll sproporzjonati u lezivi ghad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti *stante* li kienu **skarsi minn kwalunkwe motivazzjoni xierqa** jew bazi legali;

26. Illi ta' min jinnota li l-minuri ghandha xewqa kbira li terga’ tibda tirrisjedi mar-rikorrenti genituri taghha, hekk kif evidenzjat ampjament waqt is-sessjonijiet limitati ta' access li hija kellha mal-istess, tant li anki s-*social workers* stess irrelataw li hija kienet **qieghda tibki u tolfoq kull darba li giet sforzata tissepara mir-rikorrenti genituri taghha fi tmiem l-access u li hi dejjem ghamlet insistenza kbira li riedet tmur lura tghix ghand il-genituri taghha.** Illi dan tant hu hekk li l-minuri tinsisti mas-*social workers* sabiex twassal messagg importanti hafna lir-rikorreni genituri taghha, **ossia li thobbhom hafna.** Dan jirrizulta bl-aktar mod ampju u inkonfutabbli mir-rapport imhejji mis-*social worker* Adriana Grech;

27. Illi *nonostante* dan kollu r-rikorrenti m'ghandhom l-ebda rimedju ordinarju prattiku u effettiv *stante* li huma jistghu biss ikomplu jaghmlu talbiet ulterjuri lill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) b'dan li dawn it-talbiet qeghdin **jigu sempliciment michuda darba wara l-ohra u dan minghajr motivazzjoni xierqa.** Huwa b'kull rispett sottomess li meta kwalunkwe Qorti tiehu decizjoni li biha tikkonferma c-cahda tal-minuri minn mal-genituri taghha, din ghandha taghmlu abbazi ta' motivazzjonijiet cari u inekwivoci u mhux abbazi ta' digriet li ta' sikwiet ikun jikkontjeni biss zewg sentenzi fis-sens li l-Qorti tkun rat it-talba, rat ir-risposta u sussegwentement cahdet it-talba;

28. Illi l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali timponi obbligi pozittivi fuq l-Istat sabiex jiehu azzjoni attiva u

affermattiva biex jipprotegi r-rispett ghall-hajja privata u l-familja tal-individwi;

29. Illi fil-fatt l-ECtHR tat lok ghal kazistika kostanti li tindika d-dritt li l-individwu jkollu access u kuntatt mat-tfal tieghu, b'dan li l-istati membri tal-Konvenzjoni gew misjuba li lledew id-drittijiet fundamentali sanzjonati taht l-Artikolu 8 fejn dawn naqsu milli jadottaw mizuri intizi sabiex jilhqu dawn l-objettivi. Fil-fatt l-Istat ghandu obbligu pozittiv li jiehu l-mizuri opportuni sabiex jiggarantixxi d-dritt tal-genituri li jkollhom access u kuntatt mat-tfal taghhom. Fil-kaz in dizamina, l-Istat Malti ma adempixxix tali obbligu;

30. Illi ghaldaqstant ghandu jirrizulta li t-tkomplija fis-sehh tal-Ordni taht l-Artikolu 133 tal-Kap. 16,l-ordni moghti permezz tad-digriet ta' nhar it-23 ta' Dicembru 2016 mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) li permezz tieghu hija ordnat li l-kura u l-kustodja tal-minuri “AA” tkun fdata f’ idejn l-Agenzija Appogg filwaqt li ordnat li l-minuri kellha tibqa' tirrisjedi ma' *foster carers* identifikati mill-Agenzija Appogg, kif ukoll l-ordinjiiet kollha sussegwenti ghal tali ordnijiet, huma illegali u abbuzivi kif ukoll lezivi tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti u ta' binthom;

Ghaldaqstant, *in vista* tas-suespost, l-esponenti umilment jitolbu li, ghar-ragunijiet ‘ilfuq imsemmija u ghal dawk kollha li jistghu jirrizultaw fit-trattazzjoni ta' dawn il-proceduri, kif ukoll prevja kwalsiasi dikjarazzjoni necessarja u opportuna, din il-wisq Onorabbli Qorti joghgobha:

i. Tiddikjara li r-rikorrenti garrbu, qeghdin igarrbu u/jew jistghu jgarrbu ksur tal-jeddijiet fundamentali taghhom taht l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 13 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali u dan kemm *stante* li ma hemmx rimedju prattiku u effettiv biex tigi mistharrga l-validita` tal-Ordni taht l-Artikolu 133 tal-Kap. 16, kif ukoll *stante* n-nuqqas ta' motivazzjoni xierqa fid-digrieti moghtija mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) fl-atti tar-Rikors Generali fl-ismijiet *Pulizija v "AB"* (Rik. Gen. 562/2016);

ii. Tiddikjara li r-rikorrenti garrbu, qeghdin igarrbu u/jew jistghu jgarrbu ksur tal-jeddijiet fundamentali taghhom taht l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali u dana peress illi minhabba d-decizjonijiet arbitrarja, illegali u infondati kif fuq esposti, ir-rikorrenti qeghdin jigu pregudikati fid-dritt taghhom ghar-rispett tal-hajja privata taghhom u tal-familja taghhom u dana skont kif sanat fl-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali;

iii. Tordna t-thassir tal-Ordni moghti nhar l-14 ta' Dicembru 2016 mill-Magistrat Inkwerenti *ai termini* tal-Artikolu 133(2) tal-Kodici Civili, Kap. 16 kif ukoll, l-ordni moghti permezz tad-digriet ta' nhar it-23 ta' Dicembru 2016 mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) li permezz tieghu hija ordnat li l-kura u l-kustodja tal-minuri "AA" tkun fdata f' idejn l-Agenzija Appogg filwaqt li ordnat li l-minuri kellha tibqa' tirrisjedi ma'*foster carers* identifikati mill-Agenzija Appogg

kif ukoll it-thassir tal-ordinjiiet kollha sussegwenti ghal tali ordnijiet;

iv. Tordna illi l-minuri “AA” tigi immedjatament irritornata ghand l-esponenti genituri taghha biex tghix maghhom;

v. Taghti dawk l-ordnijiet u r-rimedji kollha li jidhrilha xierqa u opportuni, inkluz il-likwidazzjoni tad-danni u l-ordni ghal-hlas ta' l-istess;

Salvi sottomissjonijiet ulterjuri u bl-ispejjez.

Rat li dan ir-rikors gie appuntat ghas-seduta tat-22 ta’ Gunju 2017 fil-10:45am.

Rat ir-risposta tal-Avukat Generali datata 21 ta’ Gunju 2017 a fol 42 tal-process fejn espona:

Illi l-lanjanza tar-rikorrenti hija fis-sens illi bit-tkomplija fis-sehh tal-ordni taht l-Artikolu 133(2) tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta, l-ordni moghti permezz ta' digriet ta' nhar it-23 ta' Dicembru 2016 mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) li permezz tieghu hija ordnat li l-kura u l-kustodja tal-minuri “AA” tkun fdata f'idejn l-Appogg u li ordnat li l-minuri kellha tibqa' tirrisjedi ma' *foster carers* identifikati mill-Agenzija Appogg kif ukoll l-ordnijiet sussegwenti 'l ohra huma illegali u abbuzivi kif ukoll qed jiksru d-drittijiet fundamentali taghhom taht l-Artikolu 6(1), l-artikolu 8 u l-Artikolu 13 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet tal-Bniedem;

1. Fl-ewwel lok u *in linea* preliminari wkoll l-esponent jecepixxi n-nuqqas ta' ezawriment tar-rimedju ordinarju. F'dan ir-rigwardl-esponenti jissollevaw illi r-rikorrenti kellhom azzjoni quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Civili taht il-poteri residwali taghha kif ukoll possibilita' ta' revizjoni tad-digrieti quddiem il-Qorti Civili (Sezzjoni Familja) u f' kull kaz il-Qorti Civili (Sezzjoni Familja) stess hasbet ghall-rimedju u ghall-revizjoni tad-digrieti taghha u ddikjarat hi stess li se tkun qed tipprovdi ulterjorment galadarba jintemmu l-investigazzjonijiet;

2. Illi fit-tieni lok u *in linea* preliminari wkoll l-esponenti jecepixxu illi safejn l-ilment tar-rikorrenti jirrigwarda l-fatt illi huma ma jaqblux mal-Ordni taht l-Artikolu 133 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta, li nharget mill-Qorti tal-Magistrati, l-esponent jecepixxi illi din il-Qorti fis-Sede Kostituzzjonali taghha ghandha l-kompitu illi tara jekk fic-cirkostanzi partikolari tal-kaz kienx hemm ksur jew le tad-drittijiet sanciti fil-Kostituzzjoni ta' Malta jew fil-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet tal-Bniedem mhux li tirrevedi s-sentenzi tal-Qrati l-ohra biex tiddeciedi jekk dawn gewx decizi sewwa jew le. Jinghad hawnhekk illi din l-Onorabbli Qorti bhala Qorti b'kompetenza kostituzzjonali ma tistax isservi bhala qorti tal-appell, minn decizjoni li maghha r-rikorrent ma jaqbilx;

3. Fil-mertu u minghajr pregudizzju ghas-suespost, l-allegazzjonijiet u l-pretensjonijiet kollha tar-rikorrenti huma kollha nfondati fil-fatt u fid-dritt u fl-umli fehma tal-esponent

ghandhom jigu respinti ghar-ragunijiel segwenti li qeghdin jigu hawn elenkati minghajr pregudizzju ghalxulxin:

4. Permezz tal-ewwel talba r-rikorrenti talbu lil din l-Onorabbli Qorti tiddikjara li *"r-rikorrenti garrbu, qeghdin igarrbu u/jew jistghu jgarrbu ksur tal-jeddijiet fundamentali taghhom taht l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 13 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali u dan kemm stante li ma hemmx rimedju prattiku u effettiv biex tigi mistharrga l-validita' tal-Ordni taht l-Artikolu 133 tal-Kap. 16, kif ukoli stante n-nuqqas ta' motivazzjoni xierqa fid-digrieti moghtija mill-Qorti Civil (Sezzjoni tal-Familja) fl-atti tar-Rikors Generali fl-ismijiet Pulizija vs "AB" (Rik Gen. 562/2016)";*

5. It-talba tar-rikorrenti hija bir-rispett kollu infondata kemm fil-fatt kif ukoll fid-dritt in kwantu ma hemm l-ebda ksur tal-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 13 fic-cirkostanzi odjerni;

6. Illi l-esponent jecepixxi l-intempestivita' tal-azzjoni in kwantu sabiex jigi ddeterminat jekk gewx lezi d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti, ghandhom jitqiesu l-proceduri kollha disponibbli ghar-rikorrenti fit-totalita' taghhom;

7. Illi l-esponenti jsostnu illi fir-rigward tal-procedura mahsuba fl-artikolu 133(2) tal-Kap. 16 liema procedura giet adoperata fil-kaz odjern, l-esponenti jsostnu illi l-istess artikolu tal-ligi jipprovdi ghall-garanzija procedurali necessarja tenut kont tal-urgenza u l-ahjar interess tal-minuri;

8. Illi ladarba Magistrat jiddeciedi illi johrog ordni *ai termini* tal-Artikolu 133(2),l-istess artikolu tal-ligi jistabbilixxi illi dik l-ordni tista' titwettaq, tithassar jew titbiddel mill-Qorti kompetenti. Fil-fatt ir-rikorrenti ghamlutalbiet lill-Qorti l-ewwel sabiex tbiddel u sussegwentement anke sabiex thassar l-ordni li nharget *ai termini* tal-artikolu 133(2) tal-Kap. 16 fil-konfront tal-minuri “AA”. Illi dan juri bic-car illi r-rikorrenti ma qed jigu nnegati minn ebda dritt li jinstemghu u dejjem hemm il-possibbilta' li l-ordni mhijiex legalment irrevokabli kif jirrizulta mill-Artikolu 133(2);

9. Illi l-fatt wahdu illi t-talbiet li r-rikorrenti ghamlu ma gewx milqugha bl-ebda mod ma jfisser illi ma jezistix rimedju prattiku u effettiv;

10. Illi anke kawzi kostituzzjonali jikkostitwixxu rimedju prattiku u effettiv;

11. Illi fir-rigward ta' motivazzjonijiet xierqa l-esponenti jsostnu illi kull allegazzjoni li l-ordnijiet moghtija ma fihom l-ebda raguni jew motivazzjoni li tiggustifika l-hrug ta' tali ordnijiet hija manifestament infondata u vessatorja;

12. Illi fir-rigward tal-ordni *ai termini* tal-Artikolu 133(2) li ghamlet il-Magistrat l-esponent jecepixxu illi wiehed irid jara c-cirkostanzi li fiha tinhareg ordni bhal din. Jinghad f'dan ir-rigward illi din hija ordni li tinhareg b'urgenza sabiex jigu protetti minuri. Jinghad ukoll illi kif jistipula dak l-Artikolu stess il-Magistrat ghamlet rapport li wera x'wassal

ghad-decizjoni taghha li tohrog tali ordni; liema rapport kien accessibbli ghar-rikorrenti;

13. Illi fir-rigward tal-Qorti Civili (Sezzjoni Familja) l-esponenti jecepixxu illi l-Qorti semghet u kkunsidrat ic-cirkostanzi kollha li kellha quddiemha u sahansitra anke inkarigat *social worker* sabiex tipprezenta r-rapport taghha sabiex tkun f'pozizzjoni li taghti l-ordnijiet taghha. Jinghad ukoll illi l-Qorti dejjem tat ragunijiet u mmotivat id-digrieti taghha. Fil-fatt minn harsa lejn id-digrieti moghtija mill-Qorti jirrizulta wiehed jista' jifhem sewwa ir-ragunijiet ghaliex il-Qorti ddecidiet b'dak il-mod. L-esponenti jzidu jghidu wkoll illi l-Qorti taghmel referenza ghal dak li kien hemmm indikat f'dokumenti ohrajn li kienu gew prezentati lilha, liema dokumenti huma accessibbli ghar-rikorrenti;

14.Isegwi ghalhekk li l-allegat ksur ma jissussistix u kull talba f'dan is-sens ghandha fl-umli fehma tal-esponenti tigi michuda;

15. Permezz tat-tieni talba r-rikorrenti qeghdin ukoll jitolbu illi din l-Onorabbli Qorti tiddikjara li *"rikorrenti garrbu, qeghdin igarrbu u/jew jistghu jgarrbu ksur tal-jeddijiet fundamentali taghhom taht l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali u dana peress illi minhabba d-decizjonijiet arbitrarja, illegali u infondati kif fuq esposti, ir-rikorrenti qeghdin - qeghdin jigu pregudikati fid-dritt taghhom ghar-rispett tal-hajja privata taghhom u tal-familja taghhom u dana skont kifsanatfl-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni ghall-*

Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali;"

16. Bir-rispett kollu, kull allegazzjoni f'dan is-sens hija wkoll infondata. Ghalkemm l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni jipprotegi d-dritt ta' kull individwu ghar-rispett tal-hajja privata tieghu u tal-familja tieghu, f'kazijiet li jikkoncernaw minuri, bhal fil-kaz in dezamina, hija l-prassi tal-Qrati li l-ewwel u qabel kollox jiehdu in kunsiderazzjoni l-ahjar interess tal-minuri koncernati;

17. Inoltre u minghajr pregudizzju ghas-suespost, anke jekk kellu jigi meqjus minn din l-Onorabbli Qorti li hemm interferenza fir-rigward ta' dan id-dritt, l-esponenti jeccepixxu li dan huwa salvagwardjat permezz tat-tieni paragrafu tal-istess Artikolu in kwantu huwa skont il-ligi mehtieg f'socjeta' demokratika;

18. Effettivament l-iskop u l-funzjoni tal-Artikolu 133 tal-Kap. 16 huwa proprju li jiggarantixxi rispett lejn il-hajja, id-dinjita', kura u protezzjoni tal-minuri minn 'hajja familjari' li kienet qed tkun ta' detriment serju ghall-hajja fizika, mentali u psikologika tal-minorenni bhal ma huma l-*fattispecie* tal-kaz odjern;

19. Ghalhekk ma hemm l-ebda ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni kif allegat mir-rikorrenti;

20. Dejjem minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-tielet u r-raba' talbiet tar-rikorrenti huma improponibbli u fl-umli

fehma tal-esponenti insostenibbli *stante* li mhux il-forum idoneju fejn tista' tintalab dikjarazzjoni li l-Ordni mahruga *ai termini* tal-artikolu 133(2) tal-Kap. 16 u l-ordni moghtija permezz tad-digriet tat-23 ta' Dicembru 2016 mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) moghtija fil-konfront tal-minuri “AA” jigu mhassra;

21. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Ghaldaqstant fid-dawl tas-suespost ma hemm l-ebda lezjoni tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti u din l-Onorabbli Qorti ghandha tichad l-allegazzjonijiet u t-talbiet kollha bhala infondati fil-fatt u fid-dritt u dan bl-ispejjez kontra l-istess rikorrenti.

Rat il-verbal tas-seduta tal-Hamis, 2 ta' Novembru 2017(fol138) fejn meta ssejhet il-kawza,dehru r-rikorrenti assistiti minn Dr Frank Cassar u Dr Abigail Caruana ghall-intimtat.**Inghata digriet:**Dr Cassar esebixxa affidavit tar-rikorrenti “AC” u ghadda kopja lid-difensur tal-kontroparti. Il-Qorti ordnat li tingieb biex tixhed il-persuna riferuta bhala *trainee counsellor* fl-atti tal-inkjesta li kienet hi li ghamlet l-ewwel intervista lill-minuri.Kawza giet differita ghall-provi tar-rikorrenti ghat-23 ta’ Novembru 2017 fis-13.30pm.

Ratil-verbal tas-seduta tal-Hamis, 22 ta' Marzu 2018 fejn meta ssejjah ir-rikors dehru r-rikorrenti assistiti minn Dr Frank Cassar.Dehret Dr Abigail Caruana Vella ghall-Avukat Generali.Xehdet bil-gurament taghha in kontro-ezami Michelle Frendo liema xhieda giet registrata fuq is-

sistema eletronika.Ix-xhud esebixxiet kopja ta' *email* li giet immarkata Dok “MFX”. Dr Cassar iddikjara li ma fadallux provi ohra.Ir-rikors gie differit ghall-prezentata tan-nota ta’ sottomissjonijiet, kellhom jibdew ir-rikorrenti li kellhom sat-30 ta’ April 2018 bil-visto/notifika lid-difensur tal-kontro-parti u l-intimat kellu sat-8 ta’ Gunju 2018, u hallietil-kawza ghas-sentenza *in difetto ostacolo* ghat-28 ta’ Gunju 2018 fid-9:30a.m.

Rat in-nota ta’ sottomissjonijiet tar-rikorrenti datata 30 ta’ April2018 a fol 316tal-process; u nota ohra ta’ l-istess rikorrenti datata 10 ta’ Mejju 2018.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-Avukat Generali datata t-8 ta' Gunju 2018 a fol 343.

Hadet konjizzjoni tal-provi prodotti.

II. <u>KONSIDERAZZJONIJIET</u>

Illi t-talba odjerna saret wara ordni mahruga minn Magistrat Inkwirenti datata l-14 ta' Dicembru 2016 fuq allegazzjonijiet ta' abbuz sesswali kommess mill-missier fuq bintu minuri. B'din l-ordni t-tifla minuri, li kellha 7 snin ittiehdet b'urgenza mid-dar taghhom u tpoggiet taht il-harsien ta' terzi. Sussegwentement b'Digriet tal-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) tat-23 ta' Dicembru 2016, (‘il quddiem imsejha Il-Qorti tal-Familja), it-tifla giet fdata fil-harsien ta' *foster carer* li kienet tirrisjedi f'Ghawdex. Il-genituri gew akkordati

access b'supervizjoni ghal siegha fil-gimgha, salv ghal xi perjodi fejn l-access gie imwaqqaf. Ghalkemm il-genituri tal-minuri rrikorrew lejn il-Qorti tal-Familja ghar-riaffidament tat-tifla, it-talbiet taghhom gew michuda. Fil-frattemp l-inkjesta Magisterjali tat rizultat inkonklussiv u l-missier ma giex mixli fuq l-akkuzi li kienu qed jigu investigati.

F'dan il-kuntest fattwali, r-rikorrenti qed jilmentaw li garrbu u/jew jistghu igarrbu ksur tad-drittijiet fondamentali taghhom fit-termini tal-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 13 tal-**Konvenzjoni Ewropeaghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem - Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta**, (aktar il quddiem imsejjah "**Il-Konvenzjoni"**) *stante* li ma hemmx rimedju prattiku u effettiv biex tigi mistharrga l-validita` tal-ordni taht **l-Artikolu 133 tal-Kap. 16**, kif ukoll *stante* n-nuqqas ta' motivazzjoni xierqa fid-digrieti moghtija mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) fl-atti tar-Rikors Generali fl-ismijiet *Pulizija v "AB"* (Rik. Gen. 562/2016).

Inoltre qed jilmentaw li garrbu u/jew jistghu igarrbu ksur tad-dritt taghhom kif protett bl-**Artikolu 8 tal-istess Konvenzjoni** b'effett tal-ordni u tad-digrieti surriferiti.

Huma qed jitolbu rimedji effettivi li jinkludu t-thassir tal-ordni tal-14 ta' Dicembru 2016 tal-Magistrat Inkwerenti kif ukoll, tal-ordni moghti permezz tad-digriet ta' nhar it-23 ta' Dicembru 2016 mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) li permezz tieghu gie ordnat li l-kura u l-kustodja tal-minuri tkun fdata f' idejn l-Agenzija Appogg filwaqt li ordnat li l-minuri kellha tibqa' tirrisjedi ma' *foster carers* identifikati

mill-Agenzija Appogg, kif ukoll it-thassir tal-ordinijiet kollha sussegwenti ghal tali ordnijiet. Inoltre qed jitolbu li l-minuri tigi immedjatament irritornata ghand il-genituri taghha biex tghix maghhom.

L-Avukat Generali oppona ghat-talbiet in kwantu infondati fil-fatt u fid-dritt.

Preliminarjament eccepixxa li r-rikorrenti kellhom a disposizzjoni taghhom rimedji effettivi u idonei u ghaldaqstant talab lil din il-Qorti biex tezercita d-diskrezzjoni taghha taht **l-artikolu 4(2) tal-Konvenzjoni**. Ssottometta, inoltre, li din il-Qorti mhix Qorti ta' Appell b'riferenza ghad-digrieti u ordnijiet in mertu f'din l-azzjoni.

Ghal dak li jirrigwarda l-applikazzjoni tal-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni, l-Avukat Generali eccepixxa l-intempestivita' tal-azzjoni *stante* li ghandhom jitqiesu l-proceduri kollha disponibbli ghar-rikorrenti fit-totalita' taghhom. Sostna *inter alia* li l-artikolu 133(2) jipprovdi l-garanziji procedurali mehtiega f'kazijiet bhal dak odjern tenut kont l-urgenza u l-ahjar interess tal-minuri.L-ordni Magisterjali hija dejjem soggetta ghat-thassir, jew varjazzjoni. Eccepixxa li l-lanjanza, in kwantu diretta lejn il-motivazzjonijiet fl-ordni u fid-digrieti hija infondata u vessatorja.

Riferibbilment ghall-applikazzjoni tal-artikolu 8 tal-Konvenzjoni eccepixxali dan l-artikolu ma giex lez fil-kuntest tal-ordni moghtija li thares l-ahjar interessi tal-minuri.

Fl-ahhar eccepixxa li r-rimedi mitluba bit-tielet u bir-raba' talbiet huma mproponibbli ghar-ragunijiet dedotti fir-risposta tieghu.

FATTI U PROVI

Il-fatti li jemergu mill-atti huma ben dokumentati fir-rikors promotur u fil-process.

- Fit-12 ta' Dicembru 2016[1] saret talba mill-Ispettur Paula Ciantar fit-termini tal-**Artikolu 133(2) tal-Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta** fuq rapport maghmul mill-haddiema socjali tas-Servizz ghall-Harsien tat-Tfal fi hdan l-Agenzija Appogg peress li kien gie riferut lis-*social workers* kaz ta' allegat abbuz sesswali fuq minorenni, bint ir-rikorrenti u fejn il-persuna suspettata kien missier il-minuri. Skont ir-rapport, it-tifla, waqt li kienet qed tigi mitkellma mit-*trainee counsellor* tal-iskola fejn kienet qed tattendi, zvelat permezz ta' *role play* fuq pupazzi, fejn il-pupazz li kien qed jirraprezenta l-missier kien mess il-parti genitali tal-pupazz li kien qed jirraprezenta lil bint. It-tifla wkoll indikat il-parti genitali taghha biex turi fejn intmisset u ddeskriviet xi atti bid-dettall li mhumiex konformi mal-livell ta' maturita' u gharfien tal-eta` taghha;

- Infethet inkjesta Magisterjali fejn inhatru bhala esperti Jennifer Mangion, *family counsellor*,u Dr Mariella Mangion,

[1] Dok A anness mar-Rikors promotur.

konsulent fil-pedjatrija, sabiex jinvestigaw l-allegazzjoni wara li tigi mitkellma u ezaminata l-istess minuri;

- Fl-14 ta' Dicembru 2016 l-Magistrat Inkwirenti harget Ordni *ai termini* tal-**artikolu 133(2) tal-Kodici Civili** fejn ordnat li t-tifla tigi temporanjament fdata fil-kura u kustodja ta' Sr Judith Busuttil u li tirrisjedi taht il-harsien taghha f'Dar Santa Rita, Tarxien. Il-Magistrat ordnat li l-genituri ma jkollhomx access ghat-tifla jekk mhux taht serupvizjoni tal-assistenti socjali [2];

- Fl-14 ta' Dicembru 2016[3] ukoll, il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) hatret lil Adriana Grech, *social worker*, biex tistharreg jekk huwiex fl-interess tal-minuri li tibqa' fdata fil-kura ta' Sr Judith Busuttil u tibqa' tirrisjedi maghha.

- Fit 22 ta' Dicembru 2016 l-Agenzija Appogg ipprezentat Rikors quddiem il-Qorti tal-Familja u talbet li tigi fdata bil-kura u bil-kustodja tal-minuri temporanjament filwaqt li jigi ordnat li l-minuri ghandha tibqa' tirrisjedi ma'*foster carers* identifikati mill-Agenzija *stante* li d-dirigenti ta' Dar Santa Rita sabu diffikultajiet biex izommu lit-tifla minhabba l-imgieba taghha;

- Illi b'Digriet tat-23 ta' Dicembru 2016 jum,il-Qorti tal-Familja ddisponiet billi fdat il-kura u l-kustodja provisorjament f'idejn l-istess Agenzija "*b'dan illi s-social worker Adriana Grech tigi a konjizzjoni ta'dan ir-rikors u*

---

[2] Dok B anness mar-Rikors promotur.
[3] Esebit a fol 58.

tipprezenta r-rapport taghha fid-dawl ta' dawn l-izviluppi godda;[4]"

- Ir-rapport ta' Adriana Grech gie pprezentat fil-21 ta' Frar 2017[5] fejn ghamlet diversi rakkommandazzjonijiet fejn ukoll tat il-veduti taghha dwar "AD", iz-zija paterna tat-tifla u rrakkomandat li ghandha tkun aktar involuta fil-hajja tal-familja u fit-trobbija tal-minuri;

- B'digriet tat-22 ta' Frar 2017[6] il-Qorti tal-Familja laqghet ir-rakkommandazzjonijiet kollha ta' Adriana Grech u ordnat li "*ghalissa"* t-tifla tibqa' tghix mal-*foster carer* u inkarigat lil Adriana Grech biex f'sena millum tirraporta dwar il-minuri;

-Fit-28 ta' Frar 2018[7] ir-rikorrenti talbu lill-Qorti tal-Familja fejn ilmentaw li kienu ghadhom ma rawx lil binthom u saru jafu li t-tifla kienet qed tghix f'Ghawdex b'kumbinazzjoni minghand terzi, u li hadd mill-Agenzija Appogg tahom ahbar dwar binthom. Talbu li t-tifla tigi fdata lil "AD" li tkun marbuta li t-tifla ma jkollhiex kuntatt ma' missierha u tigi iffissata modalita' ta' access b'supervizjoni;

- B'digriet tal-14 ta' Marzu 2017[8] giet michuda l-ewwel talba filwaqt li l-Qorti ddegretat li "*Tirrizerva li tipprovdi dwar it-tieni talba wara li tintemm l-inkjesta Magisterjali imsemmija fir-risposta";*

[4] Dok C anness mar-Rikors promotur.
[5] Dok D anness mar-Rikors promotur.
[6] Dok E anness mar-Rikors promotur.
[7] Dok F anness mar-Rikors promotur.
[8] Dok G anness mar-Rikors promotur.

- Fis-17 ta' Marzu 2017[9] ir-rikorrenti regghu pprezentaw rikors fil-Qorti tal-Familja fejn ilmentaw li qatt ma gew notifikati bir-rikorsi u bid-digrieti li kienu jirrigwardaw lit-tifla. Talbu lill-Qorti sabiex tordna lill-Avukat Generali jew lil Kummissarju tal-Pulizija biex jesebixxu kopja tal-inkjesta magisterjali li kienet ilha maghluqa xahar u tordna r-ritorn tat-tifla fil-kura taghhom;

- B'digriet iehor tas-6 ta' April 2017[10] il-Qorti cahdet it-talbiet "*fid-dawl tar-risposta u tirrizerva li tipprovdi ulterjorment meta jkollha c-certezza illi l-Pulizija ghalqet l-investigazzjoni taghha";*

- B'digriet tat-22 ta' April 2017[11] il-Qorti sussegwentement, fid-dawl ta' rapport tas-*social worker* Adriana Grech tat-18 ta' April 2017, ordnat li t-tifla ma jkollhiex access ghall-*mobile* u waqqfet "*ghalissa"* l-access tal-genituri taghha;

- B'digriet iehor tal-25 ta' April 2017[12] il-Qorti ordnat li jsir access b'supervizjoni kontinwa (sottilinear ta' dik il-Qorti).

L-Inkjesta Magisterjali

L-inkjesta inghalqet fis-6 ta' Frar 2017 u kienet inkonklussiva *stante* r-riluttanza tat-tifla biex tixhed dwar fatti relatati mal-allegazzjonijiet maghmula, ghalkemm xi diskors li inghad minnha "*huma potenzjalment indikattivi ta'*

[9] Dok H anness mar-Rikors promotur.
[10] Dok I anness mar-Rikors promotur.
[11] Dok J anness mar-Rikors promotur.
[12] Dok K anness mar-Rikors promotur.

xi forma ta' abbuz." Il-Magistrat issollecitat lill-Pulizija Ezekuttiva biex tissokta bl-investigazzjonijiet taghha fir-rigward ta' missier il-minuri kif ukoll fir-rigward ta' terz imsemmi fil-Process Verbal.[13]

Digrieti ta' din il-Qorti

Din il-Qorti ordnat li jigu esebiti kopja tal-Inkjesta Magisterjali kif ukoll tal-atti relattivi ghall-kura u kustodja u access pendenti quddiem il-Qorti tal-Familja (On.Imh.A.Lofaro).

B'digriet tas-22 ta' Gunju 2017[14] il-Qorti ordnat lill-Agenzija Appogg sabiex fil-mori tad-differment jiffissaw data u hinijiet ta' access flimkien mal-genituri tal-minuri u mal-*foster carer*, is-Sibt jew il-Hadd (zewg *weekends*) a spejjez tal-Gvern b'supervizjoni kontinwa, *stante* li r-rikorrenti kellhom diffikultajiet ekonomici biex ibaghtu l-ispejjez ta' access b'supervizjoni kif ordnat. Jirrizulta mill-atti li l-ispejjez tas-supervizjoni kellhom jigu sopportati mill-genituri indaqs bejniethom.[15]

B'digriet iehor tat-18 ta' Lulju 2017[16], fuq talba tal-Avukat Generali gie ordnat li l-atti tal-inkjesta jkunu disponibbli biss ghall-Qorti u mhux ghall-partijiet. Ordnat ukoll li jidher quddiemha l-Ispettur li qed imexxi l-inkjesta.

---

[13] Il-process verbal inzamm issiggillat fis-sigrieta tal-Imhallef sedenti li hadet konjizzjoni tal-atti.
[14] Fol 52 tal-Process
[15] Digriet tas-6 ta' Jannar 2017 a fol 63 tal-process.Minn dan id-Digriet gie interpost Appell mill-intimat, izda l-mertu gie dikjarat ezawrit u l-On.Qorti Kostituzzjonali astjeniet milli tkopli tiehu konjizzjoni tieghu b'digriet tat-8 ta' Jannar 2018.
[16] Fol 121 tal-process

Fil-kors tal-proceduri r-rikorrenti allgew li *social worker* li kienet qed tahdem mal-minuri kienet qalet xi kliem mhux xieraq fil-konfront taghhom mat-tifla.

Din il-Qorti semghet lill-minuri kameralment. Fit-2 ta' Novembru 2017, gie verbalizzat[17] li wara li giet mitkellma it-tifla ma kien hemm xejn li jindika li s-social worker imsemmija kienet qalet il- kliem li gew lilha addebitati.

Ghal dak li jirrigwarda l-allegat abbuz sesswali din il-Qorti mhix f'posizzjoni li tigbed l-ebda konkluzjoni."*Illi izda jidher car li t-tifla ghandha bzonn li tigi segwita minn child psychologist proprju minhabba d-diffikultajiet fuq senjalati rizultat tal-allontament u tal-eta` tenera taghha."* Il-Qorti, izda ssenjalat li dawn il-kwistjonijiet ghandhom jigu indirizzati mill-On.Qorti tal-Familja u ordnat li kopja tad-digriet jigi trasmess lil dik il-Qorti.[18]

Xhieda

Xehdet l-**Ispettur Paula Ciantar, Spettur mal-Iskwadra ta' Kontra l-Vizzji**, (fol 123) li kkonfermat li l-investigazzjonijiet kienu qed jitkomplew. Qalet li t-tifla regghet giet mitkellma izda ma tridx titkellem fuq is-sitwazzjoni "*u jidher li giet iggwidata biex ma titkellimx."*

[17] Fol 143 tal-process.

[18] Jirrizulta min-nota ta' sottomissjonijiet tal-Avukat Generali li l-Qorti tal-Familja addottat din ir-rakkommandazzjoni u biddlet is-*social worker* Gillian Busuttil kif ukoll hatret psikologa biex tassisti lill-minuri.

Regghet xehdet (fol 154)[19]u kkonfermat li l-kaz ghadu taht investigazzjoni u li ma ttiehdux proceduri kontra r-rikorrent.

Regghet xehdet (fol 294 *a tergo*) u qalet li l-investigazzjoni ghadha ghaddejja u wara li inghalqet l-inkjesta regghet tkellmet mar-rikorrent u hadulu *statement*. Dan hu b'kontinwazzjoni tal-ewwel inkjesta. It-tifla giet mitkellma minn Dr Carmen Sammut u mill-psikjatra Dr Joseph Cassar izda t-tieni inkjesta wkoll inghalqet. Madanakollu skont ix-xhud l-investigazzjoni ghadha *on going* u ghandhom jaraw jekk jistghux jinhargu l-akkuzi. Qalet li l-investigazzjoni hija miftuha wkoll fil-konfront ta' membru iehor tal-familja li semmiet it-tifla. Dwar il-*mobile* qalet li kienu baghtu ghall-persuna mhux familjari li kien semma' id-difensur tar-rikorrenti izda qalet li din il-persuna kien biegh *mobile* bil-pornografija lir-rikorrent u kien ir-rikorrent li ghaddih lit-tifla.

Xehdet ir-rikorrenti (affidavit a fol 139 datat is-2 ta' Novembru 2017) fejn kkonfermat bil-gurament il-kontenut tar-rikors promotur u li qalet li huma zzewgu fil-11 ta' Novembru 2007. Zewgha huwa dizabilitat *stante* li gie operat f'rasu meta kien ghadu tifel. Qalet li kellhom tlett itfal, il-minuri li twieldet fit-8 ta' Settembru 2009, ohtha li twieldet fis-16 ta' Ottubru 2014 u huwa li twieled fis-16 ta' Marzu 2016.

Qalet li f'Gunju 2016 zarithom *social worker* mis-Servizz ghall-Harsien tat-Tfal, Gillian Busuttil, wara rapport mill-

---

[19] Seduta tat-23 ta' Novembru 2017.

iskola tat-tifla li kienu qed izommu t-tfal mahmugin. Baqghet izzurhom ta' spiss u kienet titkellem mat-tifla separatament. Skont ir-rikorrenti, t-tifla kienet tirrakonta li s-*social worker* kienet tistaqsiha jekk missierha kienx isawwatha jew ibaghbasha. Hi qalet li qatt ma rat xejn fl-imgieba ta' zewgha mat-tfal li kien idahhlihla xi suspett. It-tifla kienet *close* maghha u qatt ma qaltilha xejn dwar xi imgieba mhux xierqa da parti ta' zewgha.

Fis-sajf imbaghad inbidlet is-*social worker* u bdiet tigi Stephanie Mizzi li kienet tissorveljaha dwar l-indafa u l-andament generali tat-tfal. Sussegwentement regghet giet Gillian flimkien ma' certu Joseph ukoll mill-Agenzija li kienu jispezzjonaw il-kmamar minhabba l-indafa u jaraw jekk it-tfal kellhomx ikel u hwejjeg.

Xehdet li l-Pulizija kienu gabru lil zewgha u qatta' lejl id-Depot. It-tifla ttiehdet mid-dar u ma gietx aktar lura. Ipprezentaw rikorsi fil-Qorti tal-Familja li, izda gew michuda. Qalet li hadd mill-Agenzija Appogg ma tawhom taghrif dwar fejn tinsab it-tifla.

Dwar il-*foster carers* f'Ghawdex qalet li hadd ma tahom taghrif dwar min huma u dwar fejn it-tifla kienet qed tirrisjedi u f'liema kondizzjonijiet.

Dwar access qalet li hi, zewgha u uliedha qed jaraw lit-tifla darba fil-gimgha ic-Cirkewwa fir-*restaurant* fit-terminal tal-vapur t'Ghawdex, kull nhar ta' Sibt mill-10.20 sal-11.20 ta' filghodu. It-tifla kemm-il darba tispicca tibki. Qalet ukoll li l-

fatt li t-tifla tghix f'Ghawdex taghmilha aktar difficli biex jarawha specjalment hi u wliedha.

Xehdet ukoll dwar il-piz li din il-firda gabet fuqha u fuq zewgha li mar lura f'sahhtu. Qalet li kien hemm membri tal-familja li kienu lesti li jzommu lit-tifla biex tibqa' fil-familja. Ilmentat li kollox baqa' kif kien minkejja li ghaddew ghaxar xhur minn meta bdiet l-investigazzjoni, il-Pulizija ma hadu l-ebda passi kontra zewgha izda dejjem baqghu jghidu li qeghdin jinvestigaw.

Xehedu familjari tar-rikorrenti[20] li kienu midhla taghhom, u anke jghinuhom f'xoghol ta' manutenzjoni u xoghol iehor fid-dar. Kollha cahdu li r-rikorrent seta' ghamel atti ta' abbuz fuq bintu u xehedu pozittivament dwar l-ambjent tad-dar u kif kienu jinzammu t-tfal.

Xehdet **Gillian Busuttil** (fol 155) li hija *social worker* mac-*Child Protection Services* fl-Appogg. Qalet li dahlet fil-kaz qabel ma qam il-kaz tal-abbuz sesswali billi kienet qed issegwi l-familja sa minn Gunju 2016. Kienet titkellem mat-tifla l-iskola u d-dar, titkellem ma' ohtha z-zghira, u ssegwi ulied ir-rikorrenti, kienet taghmel zjarat, b'sorpriza jew le, tiltaqa' mal-familja l-Appogg u anke mal-pedjatra tal-Appogg. Qalet li min-naha taghha tqies li l-kaz tal-pulizija ghadu ghaddej.

Xehed **ir-rikorrent (fol198)** li kkonferma fis-sustanza dak li xehdet martu. Qal li hu u martu kienu ddisprati wara li

[20] Affidavits a fol 149 u 151

ttiehdet it-tifla ghaliex ma kienu jafu xejn dwar fejn kienet. Hadd mill-Agenzija Appogg ma ried itihom taghrif. Kien Raymond Casha li b'kumbinazzjoni raha f'Ghawdex. Qal li ma regax gie arrestat mill-Pulizija. Qal li jhossu rrabjat hafna billi kien jippreferi li bintu tinzamm mal-familjari minflok tqeghdet ma' nies li lanqas jafuhom. Il-firda ma' bintu kiddithom hafna. Avvolja ma pprocedewx kontrih xorta kien qed ihossu kkundannat ghax bintu ma rritornatx id-dar.

Qal li jinsabu f'qaghdja finanzjarja hazina.

Xehdet **"AD"** (affidavit a fol 201) oht ir-rikorrent li xehdet dwar id-dizabilita' ta' huha li kellu jigi operat fl-Ingilterra meta kien ghadu tifel. Qalet li huha ihobb lil uliedu u qatt ma tasal biex temmen dak li qed jigi allegat. Kienet irrabjata ghaliex hadd ma qalilhom fejn tinsab it-tifla wara li ttiehdet mill-familja. Kienet lesta li zzomm lit-tifla maghha jkun kemm ikun it-tul ta' zmien. Hi gieli raqdet ghandha u kienet imdorrija maghha. Qalet ukoll li t-tifla hija *close* maghha. Semmiet id-diffikultajiet ghall-familja biex jaraw lit-tifla billi tinzamm Ghawdex.

Xehdet fit-tul **Michelle Frendo** (fol.281) *counsellor* fl-iskola li kienet tattendi l-minuri. Xehdet li ghandha Masters f'*counselling* u ilha tahdem fl-iskola bhala *counsellor* ghall-sentejn. Kienet bdiet bhala *trainee counsellor* f'Jannar tas-sena 2016. Qabel 2016 kienet qed tahdem bhala LSA u *youth worker*. Kienet qed tahdem taht is-supervizjoni ta' Silvia Galea fis-sena 2016.

Xehdet li dak li qalet it-tifla maghha qalitu b'*work play.* Qatt ma tkellmet fuqha nnfisiha imma qalet dak li qalet waqt il-loghob. Kellha *sessions* mat tifla fejn ghamlu *role play* bil-pupazzi. Spjegat li t-tifla kienet giet riferuta ghandha minhabba li kienet qed tuza lingwagg mhux xieraq fil-klassi u anke mill-*Head* tal-Iskola precedenti kien hemm thassib li kienet qed tigi traskurata. Bdiet taraha qisu minn Frar-Marzu 2016. Qalet li qabel il-vaganzi tas-sajf kienu qed jilghabu bil-pupi, u t-tifla kienet qed tiehu hsieb il-"*baby*". Wara s-sajf it-tifla biddlet ir-rwol u riedet li x-xhud tiehu hsiebha - "*li x-xhud tkun il-mummy, u t-tifla dejjem trid torqod ghax ghajjiena, ghax trid tiehu hsieb il-baby. Dejjem in roleplay...this was normal play."*

Irrakkontat x'qaltilha t-tifla fid-disa' sessjoni, fejn semmiet lil missierha. It-tifla qaltilha li kellha *secret* x'tghidilha u talbitha taghlaq il-*blind*s. Meta l-*counsellor* ma ghalqithomx, it-tifla ma qalet xejn izjed u komplew jilghabu. Fl-ghaxar sessjoni, l-gimgha ta' wara, kollox baqa' normali fejn il-*counsellor* kienet qed "*tiehu hsieb"* lit-tifla. Fil-hdax-il sessjoni kollox inbidel u t-tifla regghet riedet titkellem dwar *secrets.* F'dik is-sessjoni ddeskriviet fejn il-missier imiss lit-tifla - izda qatt ma rriferiet ghaliha nnifisha - dejjem tkellmet f'*role play.* Dahhlet fid-dettall li huwa deskritt fix-xhieda tal-*counsellor*. Dahlitilha taht l-iskrivanija u meta harget bdiet tghajjat mal-figura tal-omm li "*vera hekk jaghmilli."* Din is-sessjoni damet izjed minn normal. Fl-ahhar it-tifla kkalmat u meta l-*counsellor* saqsietha jekk riedetx titkellem ma' xi hadd wiegbet iva.

Ix-xhud qalet li din kienet l-ahhar sessjoni li kellha mat-tifla u rreferiet dak li gara lill-*principal counsellor,* Silvia Galea li rreferiet kollox lic-*Child Safety Officer* tal-iskola, Moira Sammut. L-ghada irreferew il-kaz lill-Agenzija Appogg.

In kontro ezami xehdet li din l-ahhar sessjoni inzammet fis-7 ta' Dicembru 2016 u ghamlet rapport lill-Agenzija Appogg. Baghtet *e-mail* lill-Silvia Galea u lill-Moira Sammut. Spjegat li l-kompitu taghha mhuwiex li tinvestiga dak li qed jinghad mit-tfal imma semmai tirreferi ghand min irid jinvestiga.

Fuq mistoqsija tal-Qorti qalet li ma xehditx quddiem il-Magistrat Inkwirenti.

Il-Qorti ordnat li t-traskrizzjoni tax-xhieda ta' Michelle Frendo tintbaghat lill-Kummissarju tal-Pulizija sabiex l-Ispettur Paula Ciantar tiehu konjizzjoni tal-istess ghall-fini tal-investigazzjoni taghha.[21]

Regghet xehdet (fol 328[22]) u esebiet kopja tal-e-mail li baghtet lil Moira Sammut datat is-7 ta' Dicembru 2016(fol 326-327). **In kontro ezami** qalet li kienet taghmel sessjoni fil-gimgha mat-tifla. Qalet li ma tkellmitx ma' omm it-tifla dwar dak li qalet it-tifla ghaliex dan mhuwiex kompitu taghha.

[21] Digriet verbalizzat fit-13 ta' Marzu 2018 (fol 304 tal-process).
[2222] Dok MFX

Xehed **Joseph Antoncich** (fol 288 *a tergo)* li hu *social worker* u l-kap tas-Servizz ghall-Harsien tat-Tfal fi hdan l-Agenzija Appogg. Fil-kaz odjern assista wkoll lis-*social worker* Gillian Busuttil. Qal li ma jitkellimx hu mat-tfal. Ma kienx involut direttament fir-rapport li sar dwar it-tifla billi kien barra, u huma zammew lura billi kien hemm inkjesta mill-Pulizija. L-aktar li tkellem mar-rikorrenti kien fuq l-ambjent fid-dar u spjega n-nuqqasijiet li kienu sabu. Kien hemm element kbir ta' *mistrust* mill-genituri fil-konfront tas-*social worker* izda kien hemm hafna xoghol li setghu jaghmlu bil-kooperazzjoni tar-rikorrenti.

Mistoqsi mill-Qorti ghalfejn it-tifla intbaghtet gewwa Ghawdex, wiegeb li t-tifla kienet *acting up* ghand is-sorijiet. Intbaghtet ma' *foster carer* f'Ghawdex billi din kienet l-aktar li kellha hin fuq idejha biex ittiha attenzjoni u kienet *available*. Setghet tiffoka fuq it-tifla li kienet akkademikament lura mhux hazin. Wiegeb ukoll li t-tifla marret ghall-ahjar (akkademikament).

In kontro-ezami qal li jaf li r-rikorrent qatt ma gie formalment akkuzat.

Xehdet **Amanda Azzopardi** (fol 291 *a tergo)* li hija *social worker* fil-*Fostering Service* mal-Agenzija Appogg.Qalet li meta dahlet ir-*referral* tat-tifla ccekkjaw fejn setgha jaghmlu *placement* taghha u inzerta li hi kellha *available placement* fuq il-lista taghha f'Ghawdex. Huma jaraw li l-post ikun *safe* ghat-tifla u li jkun hemm *matching* tajjeb kemm ghal minuri kemm ghal *foster carer.* *"Ma taghmilx differenza*

ghalina jekk hux Malta jew jekk hux f'Ghawdex..". It tifla giet *placed* ma' foster carer filwaqt ii huma baqghu isegwu l-kaz taghha. Xehdet li t-tifla tmur l-iskola, tmur il-Museum u drat l-ambjent u l-lokalita' fejn tghix. Madanakollu xorta ma nsietx lill-genituri taghha ghaliex taf li kull nhar ta' Sibt ser tiltaqa' maghhom.

In kontro ezami xehdet li *foster carers* f'Malta u Ghawdex hemm 207. Izda jehtieg li wiehed jara kemm kien hemm *available* fiz-zmien tal-*placement* li kienu jissoddisfaw il-kriterji ta' tqabbil (*matching)* li semmiet. Fil-kaz tat-tifla kellha bzonn tkun stimulata. Fuq il-lista taghha ma kienx hemm *foster carers* motivati u tajbin ghat-tifla. Bhalissa huma tmienja fix-xoghol taghha f'Malta u Ghawdex. Hija l-unika f'Ghawdex. Qalet li f'Malta ghandhom xi 30 kaz bejniethom.

Xehdet **Stephanie Mizzi** (fol 298 *a tergo), social worker* mas-servizz Intake and Family Service fi hdan l-Agenzija Appogg li kienet tahdem mar-rikorrenti sa Jannar 2017. Dan hu servizz volontarju u wara rapport li rcevew offrew is-sapport lill-familja. Ir-rapport sar mill-Isptar fejn dak iz-zmien kienet iddahhlet it-tifla iz-zghira, oht il-minuri. Kienu jofrulhom ghajnuna mis-servizz High Support Service u Home Start li jinvolvu ghajnuna fid-dar.

Xehdet **Adriana Grech** (fol 318) li giet mahtura mill-Qorti tal-Familja fil-kaz tar-rikorrenti. Qalet li ipprezentat aktar minn rapport wiehed u esebiet ir-rapporti taghha. L-inkarigu taghha gie terminat minhabba problemi tar-rikorrenti biex

ihallsu ghas-supervizjoni. Imbaghad l-access supervizjonat beda jsir mill-Appogg.

Hi kkonfermat li l-hsieb taghha kien li t-tifla tirritorna fid-dar tal-genituri taghha diment li huma jikkooperaw u jircievu ghajnuna fid-dar u *f'parenting skills.* L-ewwel jissoddisfaw ir-rakkommandazzjonijiet taghha imbaghad tigi ritornata t-tifla.

In kontro ezami xehdet li minkejja li rat lit-tifla kienet sejra tajba mal-foster carer xorta rrakkommandat li tmur lura fid-dar tal-genituri taghha.

KONSIDERAZZJONIJIET PRELIMINARI

Illi l-lanjanza tar-rikorrenti hija li bit-tkomplija fis-sehh tal-ordni taht **l-artikolu 133(2) tal-Kodici Civili ta' Malta** moghti fl-14 ta' Dicemru 2016, u l-ordni moghti b'digriet tat-23 ta' Dicembru 2016 mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) fejn gie ordnat li l-kura u l-kustodja tal-minuri tkun fdata f'idejn l-Agenzija Appogg u ordnat li l-minuri kellha tibqa' tirrisjedi ma' *foster carers* identifikati mill-Agenzija, kif ukoll l-ordnijiet sussegwenti l-ohra, huma arbitrarji, illegali u abbusivi bi ksur tad-drittijiet tar-rikorrenti kif sanciti bl-artikoli 6(1), 8 u 13 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali (Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta).

Il-fatti mhumiex ikkontestati. Hareg mill-provi li r-rikorrenti huma finanzjarjament batuti, jghixu fuq il-beneficcji socjali,

u l-missier huwa dizabilitat. F'xi zmien fil-bidu tas-sena 2016 gja kien hemm rapporti ta' thassib dwar kif kienu qed jinzammu t-tfal, u l-ambjenti tad-dar, u gew imhdahhla is-servizzi ta' ghajnuna offruti mill-Agenzija Appogg. Difatti jirrizulta li qabel mat-tifla tkellmet dwar l-abbuz sesswali, kienu qed isiru *home visits* u zjarat fl-iskola tal-minuri biex isegwu l-kaz kif ukoll diversi prestazzjonijiet minn numru ta' *social workers* involuti fil-kaz tal-familja tar-rikorrenti.

Huwa fatt ukoll li t-tifla tkellmet mal-*counsellor* fl-iskola taghha, Michelle Frendo, u fuq dak li qalet, ghalkemm f'*role play,* sar ir-rapport lis-*supervisor*, u eventwalment lill-Pulizija tal-Iskwadra ta' Kontra l-Vizzji u infethet l-inkjesta Magisterjali mmexxija mill-Magistrat Donatella Frendo Dimech. L-ordni ta' affidament inharget, fl-ewwel lok, b'urgenza mill-Magistrat Inkwirenti, u sussegwentement giet ikkonfermata mill-Qorti tal-Familja. Fil-bidu, it-tifla kienet fdata fil-kura f'Istituzzjoni f'Malta, izda ma setghetx tkompli tinzamm hemmhekk u b'digriet tat-23 ta' Dicembru 2016 giet fdata lill-*foster carers* maghzula mill-Agenzija Appogg. Wara ezercizzju ta' *matching*, irrizulta lill-Agenzija li l-ahjar *foster carer* tenut kont il-bzonnijiet partikolari tal-minuri kienet tirrisjedi f'Ghawdex u t-tifla marret tghix hemm.

Wara li fliet il-provi kollha prodotti, din il-Qorti tifhem li r-rikorrenti habtu rashom ma' diffikoltajiet fizici, medici u prattici u ma setghux joffru lil uliedhom ambjent nadif, u fejn it-tfal jistghu jigu indukkrati kemm fl-edukazzjoni taghhom kif ukoll fl-imgieba taghhom, minghajr l-ghajnuna

u s-sapport tal-agenziji ezistenti fil-pajjiz. Dwar dan il-punt, ir-rikorrenti stess irrikonoxxew li kellhom jikkooperaw mad-diversi agenziji li offrew ghajnuna fl-oqsma differenti mehtiega ghat-trobbija sana tat-tfal. Dawn l-aspetti tal-kaz manifestament jidhlu fil-kompetenza tal-Qorti tal-Familja u ma jagmlux parti mill-indagni li trid taghmel din il-Qorti fil-kawza odjerna li tikkoncerna aspetti ohra tal-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea. Anzi hemm ukoll affermazzjoni mill-haddiema socjali li kienu involuti fil-kaz, inkluz Adriana Grech, nominata mill-Qorti tal-Familja, li gjaladarba jkun hemm din il-kooperazzjoni u ghajnuna, ma hemm xejn li ghandu jzomm milli t-tifla tirritorna ghand il-familja taghha.

Dan precizat, huwa wisq evidenti li l-kaz odjern jittratta *emergency care order* moghti fuq rapport ta' abbuz sesswali fuq minorenni. Qabel is-sessjoni ma' Michelle Frendo, ma jirrizultax mill-atti li l-Agenzija Appogg kienet qed tikkontempla l-hrug ta' ordni ta' harsien. Ghalhekk ir-rimoss tat-tifla kien strettament marbut mal-abbuz sesswali.

Din il-Qorti minnufih taqbel li dak irraportat minn Michelle Frendo kien serju u gravi li kien jimmerita l-hrug ta' ordni ta' kustodja immedjata. Dwar dan m'ghandu jkun hemm l-ebda dubju. B'dan mhi qed tesprimi l-ebda kundanna, jew tippronunzja xi htija fuq ir-rikorrent - dan irid jigi stabbilit fi proceduri quddiem il-Qorti kompetenti f'kaz li l-Pulizija Ezekuttiva tiddeciedi li ghandha bizzejjed provi biex tiehu passi konkreti biex tressaq xi hadd in gudizzju. Wara li qieset dak li xehdet Michelle Frendo, li kienet l-ewwel *point*

of intake tal-abbuz fuq informazzjoni moghtija direttament mit-tifla, issib li r-reazzjoni tal-awtoritajiet kienet f'waqtha u necessarja ghall-protezzjoni tal-minuri. Dan il-hsieb ser jigi rifless iktar 'il quddiem meta tittratta l-kaz taht l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni.

Illi jirrizulta wkoll mir-rapport ta' Adriana Grech, is-*social worker* nominata mill-Qorti tal-Familja, li meta tkellmet mal-*foster carer* u t-tifla fi zjara mizmuma fil-31 ta' Jannar 2017, t-tifla bdiet titkellem dwar il-partijiet privati b'riferenza ghall-geru li kellha, kif ukoll tan-nies u li hija kienet kapaci tispjega li l-partijiet privati tal-irgiel huma differenti. Gie rapportat li fesfset f'widnejn Adriana Grech li kellha "*secret*" u qaltilha li rat "*il-private part tad-daddy fil-kamra tal-banju.*"[23] Adriana Grech ma semmiet xejn dwar dan fir-rapport taghha u ma gibdet l-ebda konkluzjoni minn dan l-akkadut. Madanakollu din l-imgieba mhix normali ghall-tifla ta' 7 snin u jimmerita li jigi segwit mill-Qorti kompetenti.

Illi l-allontanament tat-tifla u l-affidament taghha lill-*foster carer* ipperdura sallum minkejja li l-missier ma giex mixli b'akkuzi ta'abbuzi sesswali fuq bintu. Inoltre, ghalkemm l-allegazzjonijiet kienu saru kontra l-missier, it-tifla giet separata wkoll minn ommha u minn hutha z-zghar. F'dan il-kwadru kollu, l-mistoqsija fondamentali li eventwalment ser tigi indirizzata f'din is-sentenza hija jekk l-indhil fil-hajja familjari permezz tal-ordni ta' affidament, ikkonfermat mill-Qorti tal-Familja, li baqghu *in vigore* sallum biss minhabba li l-investigazzjoni tal-Pulizija ghadha miftuha, hijiex wahda

[23] Rapport a fol 23 tal-process.

proporzjonata tenut kont: a) l-iskop legittimu li l-Istat irid jottjeni u b) l-interessi supremi tal-minuri.

Nota tar-Rikorrenti tal-10 ta' Mejju 2018

Illi r-rikorrenti kellhom jipprezentaw in-nota ta' sottomissjonijiet taghhom sat-30 ta' April 2018. Ghalkemm aderixxu ghal dan id-digriet ipprezentaw nota ulterjuri fl-10 ta' Mejju 2018 minghajr l-awtorizzazzjoni ta' din il-Qorti.

Ghal dak li jirrigwarda n-nota tal-10 ta' Mejju 2018, din ma kenitx awtorizzata u l-Qorti tordna l-isfilz taghha.

L-ewwel Talba tar-Rikorrenti - Ksur tad-dritt taghhom kif sancit mill-Artikou 6(1) u l-Artikolu 13 tal-Konvenzjoni.

Qabel ma tindirizza l-eccezzjonijiet tal-Avukat Generali tissottolineja li fir-rikors promotur, ir-rikorrenti strahu fuq allegat ksur tal**-artikoli 6(1), 13 u 8 tal-Konvenzjoni Ewropea.** Madanakollu ma semmewx l-ewwel Talba taghhom fin-nota ta' sottomissjonijiet u strahu biss fuq l-ilment ta' ksur abbazi tal-Artiklu 8 tal-Konvenzjoni. Anzi, tant hu hekk li sahansitra eskludew l-ewwel Talba ghal kollox fil-konkluzjonijiet taghhom u rrepetu minnflok it-tieni sal-hames talbiet li gew ri-enumerati wiehed sa erbgha.

Ghalhekk din il-Qorti tifhem li mhumiex qed jinsistu izjed fuq l-ewwel talba taghhom u tastjeni milli tiehu aktar konjizzjoni taghha.

Ghaldaqstant ser tkompli tittratta it-talbiet kif jirrigwardaw l-allegat ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni.

ECCEZZJONIJIET SOLLEVATI

Nuqqas ta' Ezawriment ta' rimedju ordinarju - Artiklu 4(2) tal-Konvenzjoni

Illi l-Avukat Generali eccepixxa li r-rikorrenti kellhom rimedji ordinarji ghall-ilmenti taghhom konsistenti f'azzjoni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Civili taht il-poteri residwali taghha, kif ukoll jistghu jirrikorru quddiem il-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Familja) ghar-revizjoni tad-digrieti taghha stess fejn dik il-Qorti irriservat li tipprovdi wara li jintemmu l-investigazzonijiet. Jargumenta li **l-artiklu 32(1) tal-Kap 12** tal-Ligijiet ta' Malta jaghti poteri wiesgha residwali lill-Qorti Civili biex jigu mistharrga digrieti moghtija mill-Qrati.[24] Inoltre, r-rikorrenti ghamlu uzu minn rimedji biex jattakkaw id-digriet moghtija mill-Qorti tal-Familja stess, izda minghajr ma kisbu r-rizultat li xtaqu. Dan fih innifsu ma jistax jiggustifika l-adezjoni ta' din il-Qorti.

Hu pacifiku li l-akkoljiment *o meno* ta' eccezzjoni ibbazata fuq dan il-*proviso* jew addirittura l-applikazzjoni *ex officio* tal-*proviso* hu fid-diskrezzjoni ta' din il-Qorti. Illi l-ghan tal-Qorti ghandu jkun li tfittex li tqiegħed lill-persuna li qed issofri ksur ta' dritt fondamentali fis-sewwa b'mod effikaci u

[24] "32(*2) Il-Qorti Ċivili taqta' l-kawżi kollha ta' natura ċivili jew kummerċjali, u dawk il-kawżi l-oħra kollha li l-liġi tgħid espressamentli għandha tieħu konjizzjoni tagħhom.*"

bl-inqas dewmien. Fl-ahhar mill-ahhar, il-Qrati ordinarji mhumiex huma aditi bil-gurisdizzjoni originali f'materja ta' lezjoni ta' drittijiet l-aktar fondamentali imma l-Qrati fil-kompetenza kostituzzjonali taghhom. Hawnhekk taghmel riferenza għas-sentenza tagħha tat-30 ta’ Ġunju 2005, fil-kawża **Tretyak v. Direttur taċ-Ċittadinanza u Expatriate Affairs**[25], li kienet konfermata mill-Qorti Kostituzzjonali fis-16 ta’ Jannar 2006. (Ara wkoll **Mediterranean Film Studios Ltd v Korporazzjoni ghall-Izvilupp ta’ Malta et** (Q.K. deciza fil-31 ta' Ottubru 2003; "**Ryan Briffa v Avukat Generali"** deciza fl-20 ta' Marzu 2014, fejn il-Qorti Kostituzzjonali gabret il-principji applikabbli fil-materja.[26])

Madanakollu l-eżistenza ta’ “rimedju ordinarju” ma torbotx idejn din il-Qorti milli tkompli tisma’ kawża kostituzzjonali mressqa quddiemha. Id-diskrezzjoni li tuża trid tkun waħda prudenti u fl-aħjar interess tal-amministrazzjoni tal-ġustizzja[27]. Normalment, din id-diskrezzjoni tintuża meta r-rikorrent ikun jidher li tassew għandu disponibbli għalih rimedju li, kieku użat kif imiss, jista’ jagħtih il-ħarsien tal-jedd li f’kawża bħal din jgħid li qiegħed iġarrab ksur tiegħu[28].

Illi jirrizulta mill-atti li r-rikorrenti, fit-28 ta' Frar 2017 talbu li d-digrieti moghtija mill-Qorti tal-Familja jigu varjati sabiex it-tifla: i) tigi fdata liz-zija paterna, u ii) tiffissa modalita' ta'

---

[25]Rik. Kost. Nru. 22/05JRM
[26] Ara wkoll **Dr Mario Vella vs Joseph Bannister nomine** moghtija fis-7 ta’ Marzu 1994
[27]P.A Kost. VDG 9.2.2000 fil-kawża fl-ismijiet Victor Bonavia vs L-Awtorita` tal-Ippjanar et (mhix pubblikata)
[28]Ara, f’dan ir-rigward Kost. 9.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet McKay vs Kummissarju tal-Pulizija et (Kollez. Vol: LXXXV.i.268); u Kost. 27.2.2003 fil-kawża fl-ismijiet Sammut vs Awtorita` tal-Ippjanar et (Kollez. Vol: LXXXVII.i.48)

access anke b'supervizjoni. Il-Qorti cahdet l-ewwel talba u irriservat li tipprovdi fuq it-tieni talba wara li tintemm l-inkjesta Magisterjali. Fis-17 ta' Marzu 2017 ir-rikorrenti ressqu rikors iehor fejn talbu r-ritorn tal-minuri tenut kont li l-inkjesta kienet inghalqet. Il-Qorti cahdet it-talbiet izda rriservat li tipprovdi "*meta jkollha c-certezza li l-Pulizija ghalqet l-investigazzjoni taghha."* (Digriet tas-6 ta' April 2017).

Illi r-rikors odjern gie pprezentat fit-8 ta' Gunju 2017 evidentement wara li t-tentattivi tar-rikorrenti quddiem il-Qorti tal-Familja ma rrendewx ir-rizultat mixtieq.

Ikkonsidrat **li l-artikolu 133 tal-Kap 16** innifsu jipprevedi li l-ordni ta' allontanament jista' jigi varjat u addirittura jitnehha. Dan l-artikolu jaghti diskrezzjoni ampja lill-Qorti kompetenti adita b'talba simili biex tbiddel jew tnehhi l-ordni tal-allontanament:

*"**133.** (1) Ma' dan kollu, dik il-qorti kompetenti skont ma tista' tkun indikata minn jew taħt xi liġi li tkun fis-seħħ minn żmien għal żmien tista', għal raġuni tajba, u mingħajr ma ssemmi din ir-raġuni, tawtorizza lit-tifel li jitlaq mid-dar tal-ġenituri.*

(2) Jekk id-dewmien jista' jkun ta' ħsara, kull maġistrat jista' jagħti l-ordni meħtieġ, u jagħmel rapport ta' dan, mhux aktar tard mill-ewwel ġurnata ta' wara ta' nhar ta' xogħol, lill-qorti hawn fuq imsemmija, illi tista' twettaq, tħassar jew tbiddel dak l-ordni."

Ikkonsidrat li bit-tieni talba taghhom, ir-rikorrenti qed jilmentaw minn ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni. Tqies ukoll li r-rikorrenti qed jilmentaw mill-biza' li d-dritt taghhom imsemmi x'aktar ser jigi lez b'referenza ghat-tkomplija tal-ordni ta' affidament ta' binthom lil terzi.

Huwa minnu li dejjem jibqalhom il-jedd li jitolbu r-revoka jew varjazzjoni tad-digriet ta' affidament jekk dan jirrizulta fl-ahjar interess tal-minuri jew minhabba tibdil sostanzjali fic-cirkostanzi u l-Qorti tal-Familja hija marbuta tirrikonoxxi l-interessi supremi tal-minuri.[29] Madanakollu f'din il-kompetenza, l-istharrig tal-Qorti timmira lejn l-ezami sostantiv tal-proporzonalita' tal-ordnijiet mehtiega kif ukoll lejn l-aspetti procedurali inerenti fl-artikolu 8 tal-Konvenzjoni .

Illi l-Qorti tal-Familja ddekretat li tistenna li jkollha "ic-certezza" li l-Pulizija ghalqet l-investigazzjoni taghha qabel ma tirrikonsidra d-decizjonijiet taghha. Fil-frattemp, l-access baqa' isir f'hinijiet ristretti u t-tifla baqghet tirrisjedi f'Ghawdex u dan hu l-qofol tal-ilment tar-rikorrenti.

Ghaldaqstant din il-Qorti tqies li ghandha tafferma l-kompetenza taghha u tichad l-ewwel eccezzjoni fil-kuntest tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni, billi gja ddikjarat li ser tastjeni milli tiehu konjizzjoni tal-ilment abbazi tal-Artikoli 6 u 13 tal-Konvenzjoni Ewropea.

---

[29]L**-artikolu 149 tal-Kodici Civili** jiddisponi:"*B'dak kollu li jinsab f'kull dispożizzjoni oħra ta' dan il-Kodiċi, il-qorti tista', jekk tiġi murija raġuni tajba, tagħti dawk l-*ordnijiet *dwar il-persuna jew il-proprjetà ta' persuna li tkun taħt l-età kif jidhrilha xieraq fl-aħjar interessi tat-tifel".*

It-Tieni Eccezzjoni - Din il-Qorti ma tistax isservi bhala Qorti tal-Appell

Hawnhekk il-Qorti taqbel mal-Avukat Generali li mhuwiex il-kompitu taghha biex tirrevedi u tiggudika fuq il-mertu tad-decizjonijiet li ttiehdu rigwardanti l-affidament tal-minuri, purke ' dawn ma kienux lesivi tad-drittijiet fondamentali, kemm procedurali u kemm sostantivi tar-rikorrenti.

Ghalhekk ser tilqa' din l-eccezzjoni safejn u limitatament l-ilment tar-rikorrenti jirrigwarda l-fatt li ma jaqblux mal-Ordni moghtija mill-Magistrat u mad-Digrieti tal-Qorti tal-Familja.

Madanakollu ma taqbilx mas-sottomissjoni li ghal din ir-raguni ghandha tiddeklina milli tikkunsidra t-tielet u r-raba' talbiet fir-rikors promotur. Din il-Qorti ghandha mhux biss il-poter u l-awtorita', imma l-obbligu li taghti dawk l-ordnijiet kollha, toħroġ dawk l-atti u tagħti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tiżgura t-twettiq tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali li għat-tgawdija tagħhom tkun intitolata dik il-persuna (**Artikolu 4(2) tal-Kap 319)**. Idejha mhumiex marbutin u certament ma hemm xejn li jzommha milli thassar digrieti ta' Qrati moghtija fil-kompetenza ordinarja taghhom, u sahansitra milli taghti ordnijiet *ex novo,* safejn jirrizulta li z-zamma fis-sehh ta' dawk l-ordnijiet jipperpetwa l-ksur ta' xi jedd fondamentali.

Ghaldaqstant fid-dawl tal-premess, l-eccezzjoni sollevata, qed tigi milqugha biss in parti kif fuq spjegat.

L-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni

Illi r-rikorrenti jilmentaw li d-decizjonijiet li ttiehdu fil-konfront ta' binthom minuri kienu arbitrarji, illegali u infondati. Huma jirreferu ghall-ordni ta' Harsien mahrug mill-Magistrat Inkwirenti tal-14 ta' Dicembru 2016 u ghad-Digriet tal-Qorti tal-Familja tat-23 ta' Dicembru 2016 li permezz tieghu t-tifla giet fdata fil-kura u fil-kustodja tal-Agenzija Appogg u gie ordnat li l-minuri tibqa' tirrisjedi ma' *foster carers* identifikati mill-Agenzija Appogg. Jirreferu wkoll ghall-ordnijiet sussegwenti ta' zamma fis-sehh tal-ordni ta' affidament partikolarment fejn it-tifla baqghet tinzamm ma' *foster carer* estraneja ghall-familja, u *di piu'*, gewwa Ghawdex.
L-Artikolu imsemmi jidisponi li :-

"(1) Kulħadd għandu d-dritt għar-rispett tal-ħajja privata tiegħu u tal-familja tiegħu, ta' daru u tal-korrispondenza tiegħu.

(2) Ma għandux ikun hemm indħil minn awtorità pubblika dwar l-eżerċizzju ta' dan id-dritt ħlief dak li jkun skont il-liġi u li jkun meħtieġ f'soċjetà demokratika fl-interessi tas-sigurtà nazzjonali, sigurtà pubblika jew il-ġid ekonomiku tal-pajjiż, biex jiġi evitat id-diżordni jew l-għemil ta' delitti, għall-protezzjoni tas-saħħa jew tal-morali, jew għall-protezzjoni tad-drittijiet u libertajiet ta' ħaddieħor."

Illi tajjeb li jingħad li *"ħajja privata"* fl-artikolu 8 tal-Konvenzjoni għandha tifsira wiesgħa li tgħodd fiha l-aspetti tal-ħajja fiżika u soċjali tal-persuna.

"*Thus from the beginning the Court eschewed a narrow approach which would limit private life to notions of privacy and protection from publicity, in favour of a broader approach which emphasised the ability to live one's life without arbitrary disruption of interference."*[30]

Madankollu, il-fatt waħdu li jeżisti tali ndħil mhuwiex raġuni ta' ksur tal-jedd imħares fl-artikolu 8, liema jedd mhuwiex wiehed assolut. It-tieni paragrafu ta' dak l-artikolu nnifsu jagħmel eċċezzjonijiet dwar meta l-indħil ma jitqiesx bi ksur tal-jedd għall-ħajja privata jew tal-familja ta' dak li jkun. Minbarra dan, huwa stabbilit ukoll li l-artikolu 8 jitfa' fuq l-Istat id-dmir ta' azzjoni pożittiva li jara li biex tabilħaqq ikun hemm ħarsien tal-jedd maħsub fl-artikolu 8 b'mezzi effettivi sabiex dan il-harsien jigi attwat.[31]

Illi biex indħil bħal dak ikun "*skont il-liġi",* jeħtieġ mhux biss li jsir taħt is-saħħa ta' xi liġi li tkun fis-seħħ, imma wkoll li t-twettiq ta' kull għemil ma jkunx jiddependi minn diskrezzjoni bla rażan jew użata b'mod li ħadd ma jista' jobsru[32] (*unforseeable)*.

Illi, biex miżura ta' ndħil tkun titqies bħala waħda "*meħtieġa f'soċjeta' demokratika",* jrid jintwera li kienet waħda mnissla minn ħtieġa urġenti soċjali li tkun proporzjonali mal-għan mixtieq[33] u prevedibbli fit-tħaddim tagħha biex tagħti ċ-

[30] Harris, O'Boye & Warbrick *Law of the Convention on Human Rights* (3rd Ed). p 525.
[31] Ara ad ez. **Marcks v Belgium** A 31(1979);2 EHRR 330 PC
[32]Q.E.D.B. 24.3.1988 fil-każ **Olsson vs Svezja** (Nru. 1) (Applik. Nru. 10465/83) § 62
[33]Q.E.D.B. 24.11.1986 fil-każ **Gillow vs Renju Unit** (Applik.Nru. 9063/80) §55

"ċertezza" tad-dritt[34]. F'dan il-waqt ta' min isemmi li l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni jitkellem dwar ir-"*rispett"* li l-Istat għandu juri għall-jeddijiet imsemmija f'dak l-artikolu. Dan huwa imfisser bħala obbligazzjoni passiva fuq l-istat biex ma jindaħalx bla bżonn jew b'mod eċċessiv f'dawk il-jeddijiet, bil-konsegwenza li mhux kull indħil huwa projbit sakemm ikun joqgħod mal-għanijiet maħsuba fl-artikolu 8(2) tal-Konvenzjoni u jkun indħil magħmul b'mod proporzjonat ma' dawk l-għanijiet.

Kif ingħad "*In determining whether the interference was "necessary in a democratic society", the Court refers to the principles established in its case-law. It has to consider whether, in the light of the case as a whole, the reasons adduced to justify that interference were relevant and sufficient for the purposes of paragraph 2 of Article 8 (see, inter alia,* ***T.P. and K.M. v. the United Kingdom [GC],*** *no. 28945/95, § 70, ECHR 2001-V, and* ***Sommerfeld v. Germany*** *[GC], no. 31871/96, §62, ECHR 2003-VIII*)."[35]

Illi huwa stabbilit li fejn jidħol l-aspett tal-proporzjonalita' taħt il-Konvenzjoni *"inherent in the whole of the Convention is a search for a fair balance between the demands of the general interest of the community and the requirements of the protection of the individual's fundamental rights". This balancing approach known under the term of principle of*

[34]Q.E.D.B. 26.3.1987 fil-każ **Leander vs Svezja** (Applik. Nru. 9248/81) §58
[35]Q.E.D.B. 18.2.2014 fil-kawża fl-ismijiet A.L. vs Polonja (Applik. Nru. 28609/08) § 65

proportionality has acquired the status of general principle in the Convention system."[36]

- Indhil fid-Dritt ghar-Rispett ghall-Hajja Familjari -

Applikati dawn il-principji ma hemmx dubbju li bejn ir-rikorrenti u l-minuri kien hemm hajja familjari - '*family life'*. Dan gie stronkat minghajr preavviz, fl-14 ta' Dicembru 2016 meta gie ordnat li t-tifla titnehha mid-dar tal-familja taghha u titqieghed fil-kura tas-sorijiet. Inoltre l-affidament f'idejn terzi gie kkonfermat mill-Qorti tal-Familja fit-23 ta' Dicembru 2016 u ghadha tipperdura sallum. Ghaldaqstant jirrizulta li b'dawn l-ordnijiet, kien hemm indhil fil-hajja familjari tar-rikorrenti.

- Jekk l-Indhil kienx iggustifikat -

L-indhil huwa gustifikat jekk isir skont il-ligi, ghall-ghan legittimu skont l-artikolu 8(2) u huwa necessarju f'socjeta' demokratika sabiex dawk l-ghanijiet jigu salvagwardati.

Illi fl-ezami ta' dawn il-kriterji, il-Qorti ghandha tqies ic-cirkostanzi kollha partikolari tal-kaz.

Illi l-Ordni Magisterjali inghatat fit-termini tal-A**rtikolu 133 tal-Kodici Civili** u l-Qorti tal-Familja kompliet fuq dan l-ordni skont kif previst mis-subinciz (2) tal-Artikolu imsemmi. Evidentement l-indhil kien wiehed legittimu.

---

[36]Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (4th Edit, 2006), § 17.4.2, f'paġġ. 882 – 3

Ikkonsidrat inoltre, li fl-ezercizzju tal-kompetenza taghhom, l-ebda wahda mill-Qrati imsemmija ma agixxiet arbitrarjament. L-ordnijiet huma ben dokumentati fl-atti. L-ewwel ordni kienet *emergency care order* fuq rapport tal-Agenzija Appogg u tal-Pulizija mill-Iskwadra kontra l-Vizzji. Il-konferma tal-ordni u d-digrieti sussegwenti tal-Qorti tal-Familja inghataw wara konsiderazzjoni ta' rapporti ta' *social workers* inkarigati mill-Qorti, u tal-informazzjoni moghtija lill-istess Qorti.

- Necessarju f'Socjeta Demokratika -

Illi kif gie ribadit mill-Qorti Ewropea fis-sentenza taghha **Haase v Germany[37]:**

"1. In determining whether an impugned measure was "necessary in a democratic society", the Court has to consider whether, in the light of the case as a whole, the reasons adduced to justify this measure were relevant and sufficient for the purposes of paragraph 2 of Article 8 of the Convention. The notion of necessity implies that the interference corresponds to a pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued (see, among other authorities, Gnahoré, cited above, § 50 in fine).

---

[37] Deciz fit-8 ta' April 2014 - *(Application no. 11057/02)*

2. Undoubtedly, consideration of what lies in the best interests of the child is of crucial importance in every case of this kind. Moreover, it must be borne in mind that the national authorities have the benefit of direct contact with all the persons concerned, often at the very stage when care measures are being envisaged or immediately after their implementation (see Johansen, cited above, pp. 1003, § 64, K. and T. v. Finland, cited above, §§ 151, 154 and 173). It follows from these considerations that the Court's task is not to substitute itself for the domestic authorities in the exercise of their responsibilities for the regulation of the public care of children and the rights of parents whose children have been taken into care, but rather to review under the Convention the decisions taken by those authorities in the exercise of their power of appreciation (see Hokkanen v. Finland, judgment of 23 September 1994, Series A no. 299-A, p. 20, § 55; Kutzner v. Germany, no. 46544/99, § 66, ECHR 2002-I; Sahin, cited above, § 64, and Sommerfeld v. Germany [GC], no. 25735/94, § 62, ECHR 2003-VIII).

3. The margin of appreciation so to be accorded to the competent national authorities will vary in the light of the nature of the issues and the seriousness of the interests at stake. While the authorities enjoy a wide margin of appreciation in assessing the necessity of taking a child into care, in particular where an emergency situation arises, the Court must still be satisfied in the particular case that there existed circumstances justifying the removal of the child, and it is for the respondent State to

establish that a careful assessment of the impact of the proposed care measure on the parents and the child, as well as of the possible alternatives to taking the child into public care, was carried out prior to implementation of such a measure (see K. and T. v. Finland, cited above, § 166, Kutzner, cited above, § 67, and P., C. and S.v. the United Kingdom, no. 5647/00, § 116, ECHR 2002-VI)."

U fil-kaz fl-ismijiet **Zaiet v Rumania**[38] rrepetiet:

"4. The Court reiterates that in order to determine whether the impugned measures were "necessary in a democratic society", it has to consider whether, in the light of the case as a whole, the reasons adduced to justify them were relevant and sufficient for the purposes of Article 8 § 2 (see Kutzner, cited above, § 65, and Moser v. Austria, no. 12643/02, § 64, 21 September 2006).

5. In doing so, it is not the Court's task to substitute itself for the domestic authorities, but rather to review under the Convention the decisions that those authorities have taken in their exercise of their power of assessment (see K. and T. v. Finland [GC], no. 25702/94, § 154)."

Kif gie ribadit fil-kaz **Olsson v Sweden(No.1)** [39]**:**

"According to the Court's established case law, the notion of 'necessary' implies that an interference corresponds to a

---

[38] ECtHR 24 ta' Marzu 2015 - Application no. 44958/05
[39] Q.E.D.B.a 130(1988); 11 ehrr 259 PARA 67 PC

pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued."

Applikati dawn il-principji ghall-kaz in ezami huwa pacifiku li din l-azzjoni saret fil-kuntest ta' inkjesta Magisterjali li infethet wara allegazzjoni ta' abbuz sesswali rapportat lill-Pulizija. L-*iter* ta' x'wassal sabiex sar dak ir-rapport huwa dokumentat fid-dettall fil-process. M'ghandux ikun hemm l-ebda dubbju li l-ghan legittimu tal-Istat huwa l-protezzjoni tas-saħħa, tal-morali, u tad-drittijiet u libertajiet tat-tifla minuri.

L-ilment principali tar-rikorrenti johrog mill-fatt li l-affidament ma giex revokat, u t-tifla ritornata fid-dar taghhom, minkejja t-trapass ta' ben 18-il xahar, minn mindu t-tifla ittiehdet mid-dar, minkejja li l-inkjesta inghalqet, u minkejja li l-missier ma giex mixli bl-abbuz sesswali. Inoltre jirreferu ghar-rakkommandazzjonijiet tal-esperta nominata mill-Qorti tal-Familja, Adriana Grech, li ghalkemm konsapevoli bir-retroxxena tal-kaz, irrakkommandat li t-tifla tista' tirritorna fi hdan il-familja purke' jinghataw ghajnuna u sapport mill-agenziji kkoncernati.

Ir-rikorrenti ghalhekk jilmentaw li dan l-indhil huwa sproporzjonat billi ghadu jezisti minkejja li ma giex mixli fuq il-kaz ta' abbuz. Dwar dan l-Ispettur Paula Ciantar li kienet qed tmexxi l-investigazzjoni xehdet li l-investigazzjoni "*ghadha ghaddejja".* Inoltre din il-Qorti ma tistax tinjora li l-Magistat inkwirenti fil-process verbal, issollecitat lill-Pulizija Ezekuttiva biex tissokta fl-investigazzjonijiet taghha fir-

rigward ta' missier il-minuri kif ukoll fir-rigward ta' terz imsemmi fil-Process Verbal.

Hawnhekk l-Avukat Generali ghamel referenza ghall-artikolu 19 tal-Konvenzjoni tal-Gnus Maghquda fuq id-Drittijiet tat-Tfal tat-20 ta' Novembru 1989[40] li jimponi obbligu fuq l-Istati Membri li jiehdu dawk il-mizuri kollha intizi ghall-protezzjoni tat-tfal minn *inter alia, abbuz sesswali*, u traskuragni. Skont il-Konvenzjoni, inoltre: "*In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration."* (art.3.1. tal-Konvenzjoni).

Illi ghalkemm mhuwiex espress testwalment, il-kriterju ta' *the best interests of the child* huwa inerenti fl-applikazzjoni tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni.

Hekk fil-kaz **Ignaccolo-Zenide v Romania[41],** il-Qorti Ewropea f'Strasbourg, f'kaz li sehh fil-kuntest ta' *child abduction,* irribadiet :

.."Whilst national authorities must do their utmost to facilitate such cooperation, any obligation to apply coercion in this area must be limited since the interests as well as the rights and freedoms of all concerned must be taken into account, and more particularly the best interests of the

[40] Ratifikat minn Malta fis-sena 1990
[41] ECtHR deciz fil-25 ta' Jannar 2000 (Application no. 31679/96) §94

child and his or her rights under Article 8 of the Convention. Where contacts with the parent might appear to threaten those interests or interfere with those rights, it is for the national authorities to strike a fair balance between them (see the Hokkanen judgment cited above, p. 22, § 58)."

Illi l-Qorti Ewropea kkonsidrat kazijiet fejn r-relazzjonijiet bejn it-tfal u l-genituri sahansitra gew imwaqqfa ghal kollox u sabet li dan jista' jkun gustifikat tenut kont l-interessi tal-minuri li huma supremi. F'kaz recenti **A.D. v Portugal**[42] l-Qorti Ewropea rriteniet li:

"44. As regards the extreme step of severing all parental links with a child, the Court has taken the view that such a measure would cut a child from its roots and would only be justified in exceptional circumstances by the overriding requirement of the child's best interests (see ***R. and H. v. the United Kingdom,*** *no. 35348/06, § 81, 31 May 2011). That approach, however, may not apply in all contexts, depending on the nature of the parent-child relationship (see P., C. and S. v. the United Kingdom, no. 56547/00, § 118, ECHR 2002-VI). Where the decision is explained in terms of a need to protect the child from danger, the existence of such a danger should be actually established (see, mutatis mutandis, Haase v. Germany, no. 11057/02, § 99, ECHR 2004‑III (extracts)."(sottolinear ta' din il-Qorti).*

[42] ECtHR - dec fit-13 ta' Frar 2018 (Application no. 57789/17).

Fil-kaz ta' **Haase** fuq citat, il-Qorti rriteniet li jehtieg li ikun hemm skrutinju iktar rigidu meta jigu imposti restrizzjonijiet fuq access tal-genituri :

"a stricter scrutiny is called for in respect of any further limitations by the authorities, for example on restrictions on parental rights and access, and on any legal safeguards designed to secure the effective protection of the right of parents and children to respect for their family life. Such further limitations entail the danger that the family relations between the parents and a young child might be effectively curtailed (see Elsholz v. Germany [GC], no. 25735/94, § 49, ECHR 2000-VIII; Kutzner, cited above, § 67; and Sahin, cited above, § 65)."

Il-Qorti f'**Haase** kompliet:

"6. The taking into care of a child should normally be regarded as a temporary measure to be discontinued as soon as circumstances permit, and any measures of implementation of temporary care should be consistent with the ultimate aim of reuniting the natural parent and child (see Johansen, cited above, pp. 1008-09, § 78, and E.P. v. Italy, no. 31127/96, § 69, 16 November 1999). In this regard a fair balance has to be struck between the interests of the child remaining in care and those of the parent in being reunited with the child (see Hokkanen, cited above, p. 20, § 55). In carrying out this balancing exercise, the Court will attach particular importance to the best interests of the child which, depending on their nature and

seriousness, may override those of the parent (see Johansen, cited above, pp. 1008-09, § 78). In particular, a parent cannot be entitled under Article 8 to have such measures taken as would harm the child's health and development (see Elsholz, cited above, § 50; and Sahin, cited above § 66)."

Hekk ukoll fil-kaz ta' **Zaiet v Rumania** succitat**, intqal:**

"7. The Court further notes that where the existence of a family tie has been established the State must in principle act in a manner calculated to enable that tie to be maintained. Splitting up a family is an interference of a very serious order. Such a step must be supported by sufficiently sound and weighty considerations not only in the interests of the child (see Scozzari and Giunta v. Italy [GC], nos. 39221/98 and 41963/98, § 148, ECHR 2000-VIII) but also in respect of the legal certainty."

Illi taqbel mal-Avukat Generali fejn issottometta li d-Digrieti in kwistjoni huma intizi biex ikunu mizuri temporanji sakemm ma jigux konkluzi l-investigazzjonijiet tal-Pulizija.

Mill-aspett procedurali, u l-garanziji inerenti fl-artikolu 8 tal-Konvenzjoni minkejja dak sostnut mir-rikorrenti, ma ssibx li l-Qorti, kemm tal-Magistrati tal-14 ta' Dicembru 2016, kif ukoll tal-Familja tat-23 ta' Dicembru 2016, imxew b'mod illegali, arbitrarju u sproporzjonat tenut kont il-gravita' tal-akkuzi, specjalment b'referenza ghall-kontenut ta' dak rapportat minn Michelle Frendo. Inoltre, tifhem li kazijiet

bhal dak odjern huma sensittivi u kumplessi. Wara li fethet qalbha mal-*counsellor*, it-tifla inghalqet u kienet riluttanti li titkellem izjed dwar kwistjonijiet sesswali. Hija fid-diskrezzjoni tal-Pulizija Ezekuttiva li jmexxu prosekuzzjoni u mhuwiex il-kompitu ta' din il-Qorti li tissostitwixxi d-diskrezzjoni taghha ghal dik tal-Pulizija Ezekuttiva f'kazijiet simili.

Illi ghal dak li hu n-notifikazzjoni tal-ġenituri u l-involviment u/jew preparazzjoni taghhom ghall-affidament tat-tifla, huwa rikonoxxut li f'kaz ta' *emergency orders*:

"8. The Court accepts that when action has to be taken to protect a child in an emergency, it may not always be possible, because of the urgency of the situation, to associate in the decision-making process those having custody of the child. Nor may it even be desirable, even if possible, to do so if those having custody of the child are seen as the source of an immediate threat to the child, since giving them prior warning would be liable to deprive the measure of its effectiveness. The Court must however be satisfied that the national authorities were entitled to consider that there existed circumstances justifying the abrupt removal of the child from the care of its parents without any prior contact or consultation. In particular, it is for the respondent State to establish that a careful assessment of the impact of the proposed care measure on the parents and the child, as well as of the possible alternatives to the removal of the child from its family, was carried out prior to the implementation of a care measure

(see ***K. and T. v. Finland,*** *cited above, § 166). The fact that a child could be placed in a more beneficial environment for his or her upbringing will not on its own justify a compulsory measure of removal from the care of the biological parents; there must exist other circumstances pointing to the "necessity" for such an interference with the parents' right under Article 8 to enjoy a family life with their child (see K.A. v. Finland, no.27751/95, § 92 ECHR 2003-I)"(****Haase v Germany ante)***

Fil-kaz succitat **A.D. v Portugal** il-Qorti Ewropea rreferiet ghall-kwalita' tad-*decision making process***:**

"45. In assessing the quality of a decision-making process leading to splitting up the family, the Court will see, in particular, whether the conclusions of the domestic authorities were based on sufficient evidence (including, as appropriate, statements by witnesses, reports by competent authorities, psychological and other expert assessments and medical notes) and whether the interested parties, in particular the parents, had sufficient opportunity to participate in the procedure in question (see ***Saviny****, cited above, § 51; see also* ***Assunção Chaves*** *v. Portugal, no. 61226/08, §§ 82-84, 31 January 2012).* "

Fil-kaz odjern il-Qorti tal-Familja hatret espert li tat rapport dettaljat dwar il-kaz. Inoltre, z-zamma fis-sehh tal-ordni sakemm inghalqet l-Inkjesta hija intiza bhala mizura prudenti u necessarja ghall-ahjar protezzjoni tal-minuri.

Illi wara li qieset ic-cirkostanzi kollha ta' dan il-kaz, din il-Qorti ma ssibx li l-ordni tal-Magistrat Inkwirenti tal-14 ta' Dicembru 2016 u d-Digriet tal-Qorti tal-Familja tat-23 ta' Dicembru 2016 rispettivament kienu lesivi tad-dritt tar-rikorrenti skont l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni. Kif sehhew il-fatti, dak li intqal mill-minuri, allavolja f'semplici *role play* kien gravi u serju, tant li ggustifika l-intervent tal-agenziji tal-Istat, motivati b'ragunijiet ta' harsien tal-minuri, tad-dritt ghall-integrita' u sahha fizika u morali taghha (art 8), u tad-drittijiet taghha ghall-protezzjoni kontra trattament inuman u degradanti (art 3). Hawnhekk id-drittijiet tal-genituri jigi kontro-bilancjat bid-drittijiet tal-minuri kif ukoll bl-obbligazzjonijiet pozittivi tal-Istat li jiehu dawk il-mizuri kollha mehtiega biex jipprotegi lill-minuri mill-periklu ta' tali trattament.

F'tali cirkostanzi, ir-rimoss tat-tifla mid-dar tal-genituri taghha kienet mizura urgenti u necessarja. Il-konferma tal-Ordni mill-Qorti tal-Familja, anke fil-modalita' taghha, kienet gustifikata u proporzjonata billi t-tifla ma setghetx tibqa' tinzamm fl-Istitut ghar-ragunijiet dedotti.

Ghalhekk din il-Qorti **ma ssib l-ebda ksur tal-Artikolu 8** bl-ordni tal-Magistrat Inkwirenti u bid-Digriet tat-23 ta' Dicembru 2016.

Illi ser tghaddi biex tezamina, fil-kuntest tal-proporzonalita' fil-kuntest tas-segwenti fatturi:

i. Iz-zamma fis-sehh tal-ordni minkejja li l-inkjesta inghalqet izda pendenti l-gheluq tal-investigazzjoni;
ii. iz-zamma tar-restrizzjoni tal-access u kuntatt mal-omm u ma' hut il-minuri;
iii. l-affidament tat-tifla lill-*foster carer* f'Ghawdex.

Dwar l-investigazzjoni tal-pulizija, l-Ispettur Ciantar ma setghetx taghti indikazzjoni dwar il-prospettiva li l-investigazzjoni tinghalaq proprju minhabba li t-tifla "*ma tridx titkellem fuq is-sitwazzjoni u jidher li giet iggwidata biex ma titkellimx."* Ghalhekk l-Avukat Generali issottometta li "*l-awtoritajiet iridu jimxu b'kawtela kbira sabiex jipprotegu l-interessi tal-minuri u l-Pulizija hija korretta li ddecidiet li tkompli tinvestiga l-kaz u mhux taqbad u taghlaq l-investigazzjoni."*

Illi "*Undoubtedly, consideration of what lies in the best interests of the child is of crucial importance in every case of this kind; depending on their nature and seriousness, the child's best interests may override that of the parents* (see **Sommerfeld**, cited above, § 66, and **Görgülü v. Germany**, no. 74969/01, § 43, 26 February 2004; and **Ahrens**, cited above, § 63); "

Fil-kaz **Hokannen v Finland,**[43] il-Qorti Ewropea rriteniet:

"In previous cases dealing with issues relating to the compulsory taking of children into public care and the implementation of care measures, the Court has

[43] ECtHR - dec fit-23 ta' Settembru 1994, Series A no. 299-A, p. 20, § 55.

*consistently held that Article 8 includes <u>a right for the parent to have measures taken with a view to his or her being reunited with the child and an obligation for the national authorities to take such action</u> (see, for instance, the **Eriksson v. Sweden** judgment of 22 June 1989, Series A no. 156, p. 26, para. 71; the **Margareta and Roger Andersson v. Sweden** judgment of 25 February 1992, Series A no. 226-A, p. 30, para. 91; and the **Olsson v. Sweden** (no. 2) judgment of 27 November 1992, Series A no. 250, pp. 35-36, para. 90). "* (sottolinear ta' din il-Qorti).

Sproporzjonalita' bejn l-Indhil u l-Ghan Legittimu

Ir-rikorrenti jilmentaw ukoll dwar il-modalita' tal-access ma' binthom li holqot piz fuq ir-rizorsi ekonomici limitati taghhom[44], li kienet ristretta wisq, u li, *stante* li qed tghix f'Ghawdex, ma jkollhomx l-opportunita' li jarawha ghajr ghal siegha fil-gimgha f'*restaurant* ic-Cirkewwa.

L-Avukat Generali ssottometta li d-decizjoni li t-tifla tigi fdata f'idejn *foster carer* f'Ghawdex ma kenitx decizjoni arbitrarja. Madanakollu jirrizulta mix-xhieda ta' Amanda Azzopardi li hemm madwar 207 *foster carers* madwar Malta u Ghawdex. Hi xehdet ukoll, u dan gie kkonfermat minn Joseph Antonchich, li l-*foster carer* intghazlet wara process ta' *matching* u jidher li t-tifla qed tmur tajjeb fl-ambjent fejn qed tinzamm. Ghalkemm jirrizulta li l-Agenzija ghamlet process intern ta' gharbiel biex wasslet ghall-

[44] Huma jghixu bil-beneficcji socjali.

ghazla tal-*foster carer,* il-fatt li t-tifla qegdha tirrisjedi f'Ghawdex huwa fattur li qed johloq piz, fil-fehma ta' din il-Qorti, sproporzjonat fuq ir-rizorsi tal-genituri. Inoltre dan il-fatt jimmilita' kontra kuntatt aktar ampju almenu bejn l-omm u t-tifla, u bejn it-tifla u hutha minhabba problemi logistici.

Illi kif jghidu l-awturi Harris, O'Boyle & Warbrick[45] "*Interference with an individual's rights is disproportionate where it is purposless, that is where the object cannot be achieved by the interference.... The Court speaks of the 'fair balance 'between the enjoyment of rights and the protection of other interests which runs through the Convention".*

Illi gjaladarba l-investigazzjoni tal-Pulizija tirrizulta li hija llum *open ended*, jqum il-kwezit jekk l-affidament kontinwat tat-tifla f'Ghawdex u mhux f'Malta, u f'idejn estranea u mhux f'idejn membru tal-familja hija mizura proporzjonata ghall-ghan legittimu fuq individwat.

F'tali cirkostanzi, u tenut kont il-piz logistiku u ekonomiku li l-affidament attwali qed johloq ghall-familja, din il-Qorti hija tal-fehma li minghajr revizjoni, anke perjodika tal-kondizzjonijiet ta' affidament u kuntatt, allura d-dritt tar-rikorrenti kif sancit fl-Artikolu 8 x'aktarx ser jigi lez.

Tqies, difatti li l-allontanament mill-missier, implikat kif inhu fl-allegazzjoni ta' abbuz, qed jfisser ukoll l-allontanament tat-tifla minn ommha u minn hutha - dan jista' ikun ta'

[45] **Law of the European Convention on Human Rights - 3rd ed - pp.519-520**

detriment ghall-istess minuri u johloq fih innifsu ostakolu permanenti ghar-rijunjoni tat-tifla maghhom billi l-prolungament tal-istat ta' fatt attwali ma johloqx ambjent li tiffacilita' l-eventwali ritorn tat-tifla.

Jirrizulta mill-atti li Adriana Grech, l-esperta mahtura mill-Qorti tal-Familja, rrakkommandat l-involviment taz-zija tal-minuri, "AD", li, f'kaz ta' prolungament tal-investigazzjonijiet, tista' toffri il-bilanc misthoqq bejn il-htiega tal-protezzjoni tat-tifla, u d-dritt tal-genituri li jkollhom access ghall-binthom.

Illi din il-Qorti mhix ser tissostitwixxi d-diskrezzjoni taghha ghal dik tal-Qorti tal-Familja imma ser tillimita ruhha biex tordna li c-cirkostanzi tal-affidament attwali ghandhom jigu mistharrga bil-ghan li l-kuntatt bejn it-tifla u l-familjari taghha, specjalment l-omm u hutha, ikun aktar frekwenti u kwalitattiv. Hawnhekk tissenjala wkoll li l-omm, ghalkemm ma tirraprezentax periklu dirett ghat-tifla, ma taccettax il-possibilita' li dak li hareg mir-*role play* tat-tifla, u mill-imgieba taghha, ghandhom jinghataw kredibilita'. Tali atteggjament fih innifsu jista' ikun ta' detriment biex titkixxef il-verita'.

Konkluzjonijiet dwar l-Applikazzjoni tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni

Illi fic-cirkostanzi kollha ta' dan il-kaz, tasal biex tikkonkludi:

i. Li z-zamma fis-sehh tal-ordni ta' affidament lill-terzi bid-digrieti imsemmija tal-Qorti tal-Magistrati u tal-Qorti tal-Familja fih innifsu mhuwiex lesiv tad-dritt tar-rikorrenti;

ii. Madanakollu l-incertezza dwar jekk u meta ser jigu konkluzi l-investigazzjonijiet tal-Pulizija ma tiggustifikax li l-affidament u l-modalita' ta' kuntatt, almenu bejn it-tifla u ommha u hutha ma jigux riveduti perjodikament. In-nuqqas li tigi investigata alternattiva vijabbli ghall-*foster care* f'Ghawdex tenut kont it-trapass ta' 18-il xahar mit-tehid tat-tifla **x'aktarx hija lesiva** tad-dritt tar-rikorrenti u timmilita, minhabba l-ispiza u problemi logistici, kontra kuntatt aktar frekwenti u kwalittattiv bejn ir-rikorrenti, specjalment l-omm, u bejn l-ahwa infushom. Madanakollu dan ma jfissirx li t-tifla tabilfors ghandha tigi fdata lill-*foster carer* f'Malta jew anke liz-zija paterna. L-ghan tal-Istat ghandu jimmira lejn ir-riunifikazzjoni tat-tifla mal-genituri u ma' hutha, izda biss jekk dan jissoddisfa l-htigijiet tal-protezzjoni tal-interessi taghha.

Dan kollu huwa fil-mansjoni tal-Qorti tal-Familja biex tiddetermina wara li tisma' l-persuni involuti.

Rimedji Mitluba

Illi r-rikorrenti talbu t-thassir tal-ordnijiet imsemmija, kif ukoll ir-ritorn tat-tifla.

Rigward it-thassir tal-ordnijiet, din il-Qorti ma sabitx li kienu lesivi tad-dritt tar-rikorrenti skont l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni u ghalhekk it-talba qed tigi respinta.

Inoltre ma ssibx li gie ppruvat li z-zamma fis-sehh tal-ordnijiet ta' affidament hija arbitrarja u lesiva tad-dritt taghhom. Anzi issib li ghadhom jezistu c-cirkostanzi fejn hemm lok ghat-tkomplija tal-investigazzjonijiet tal-Pulizija u li, kwindi, t-tifla ghandha tinzamm fil-kura ta' terzi ghall-ahjar protezzjoni u sigurta' taghha.

Illi ghalhekk ir-raba' talba qed tigi respinta.

Madanakollu din il-Qorti ser tiddisponi mill-hames talba billi tordna li ssir revizjoni perjodika tal-ordni ta' affidament u li jigi kkonsidrat il-possibilita' li t-tifla tigi fdata liz-zija “AD” jew anke lill-*foster carer* f'Malta, dejjem jekk dan hu skont l-ahjar interessi tat-tifla. Inoltre ser tirrakkommanda li l-kuntatt jizdied fil-frekwenza u fil-hin, u li l-ispiza involuta tigi sopportata mill-Istat f'kaz li l-access jibqa' b'supervizjoni.

III. <u>KONKLUZJONI.</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta’ u tiddeciedi**, billi fil-waqt li tichad l-ewwel eccezzjoni tal-Avukat Generali, tilqa' t-tieni eccezzjoni *in parte* kif spjegat fis-sentenza, u tiddisponi mit-talbiet billi :

1. Tastjeni milli tiehu konjizzjoni tal-ewwel talba ghar-ragunijiet spjegati fis-sentenza u konsegwentement tastjeni

milli tiehu konjizzjoni tal-eccezzjonijiet marbutin mal-ewwel talba;

2. Tilqa' t-tieni talba *in parte* billi ssib li l-ordnijiet tal-14 ta' Dicembru 2014 tal-Magistrat Inkwirenti u d-Digrieti tal-Qorti tal-Familja in mertu m'humiex lesivi tad-dritt tar-rikorrenti kif sancit bl-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni. Madanakollu ssib li d-dritt imsemmi tar-rikorrenti x'aktarx ser jigi lez jekk it-tifla tibqa' fdata lil *foster carer* f'Ghawdex minghajr ma ssir revizjoni perjodika dwar dan l-affidament u jigu kkonsidrati alternattivi li jippermettu kuntatt izjed kwalitattiv u frekwenti, mqar bejn it-tifla u ommha u hutha, f'kull kaz, tenut kont l-interessi supremi tas-sahha u s-sigurta' tal-minuri. Minghajr tali revizjoni tqies li jkun hemm sproporzjon bejn l-indhil u l-ghan li immotiva it-tehid tal-minuri mill-familja taghha.

3. Tichad it-tielet talba billi hija guridikament u fattwalment infondata.

4. Tichad ir-raba' talba billi ma intweriex li r-ritorn tal-minuri lill-familja huwa fl-ahjar interess taghha ghalissa.

5. Tilqa' l-hames talba billi tordna li ghandha ssir revizjoni perjodika mill-Qorti kompetenti tal-htiega ta' affidament tat-tifla lill-*foster carer*, u billi jigi meqjus l-alternattiva ta' affidament tat-tifla lill-*foster carer* f'Malta maghzula skont kriterji li jiehdu in konsiderazzjoni l-htigijiet kollha tat-tifla, inkluz ix-xewqat taghha. Ghandu jigi kkonsiderat fuq l-istess kriterji, li tigi fdata minnflok liz-zija paterna “AD”. F'kull kaz ghandha tigi riveduta l-frekwenza u l-hin tal-

access, specjalment mal-omm u mal-ahwa, b'dawk il-modalitajiet li l-Qorti tal-Familja jidhrilha xieraq li timponi, inkluz jekk dan l-access ghandux jibqa' b'supervizjoni u dejjem tenut kont l-interessi supremi tal-minuri. L-ispejjez ghas-supervizjoni ghandhom jigu sopportati mill-Istat tenut kont il-qaghda finanzjarja batuta tal-familja.

Tichad ir-rimanenti eccezzjonijiet tal-Avukat Generali safejn huma inkompatibbli ma' din is-sentenza.

L-ispejjez jibqghu bla taxxa bejn il-partijiet.

***Stante* il-htiega li tigi protetta l-privatezza tal-minuri l-Qorti tordna li l-ismijiet tal-membri tal-familja u tal-minuri ma jigux ippubblikati.**

Moqrija.

Onor. Imhallef Lorraine Schembri Orland
LL.D., M.Jur.(Eur.Law), Dip.Trib.Eccles.Melit.
28 ta' Gunju 2018

Josette Demicoli
Deputat Registratur
28 ta' Gunju 2018